

**Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta**

Studijní program: 6208 - Ekonomika a management
Studijní obor: Podniková ekonomika

**ANALÝZA VÝVOJE SMĚŘOVÁNÍ ÚVĚROVÉ POLITIKY SVĚTOVÉ
BANKY**

**ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF THE WORLD BANK'S CREDIT
POLICY**

DP-PE-KFÚ-2005 16

JAN HELEBRANT

Vedoucí práce: prof. Ing. Václav Bakule, DrSc. (Katedra financí a účetnictví)

Konzultant : prof. Ing. Jiří Fárek, CSc. (TUL - Katedra ekonomie)

Počet stran: 81

Počet příloh: 1

Datum odevzdání: 18. května 2005

PROHLÁŠENÍ

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č.121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum: 16. května 2005

podpis:

RESUMÉ

Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj vznikla společně s Mezinárodním měnovým fondem po druhé světové válce jako dvě stěžejní organizace mezinárodních financí. Poté co se její aktivity zaměřily na rozvojové státy, založila banka postupně čtyři přidružené agentury, které se soustředí na specifickou problematiku rozvojového světa a společně se nazývají Skupina Světové banky. Světovou bankou se dnes obvykle rozumí sdružení IBRD a IDA. Světová banka směřuje své aktivity do šesti hlavních rozvojových regionů, které mají různé hospodářské, demografické a geografické podmínky. Objem úvěrů poskytovaných bankou rostl v závislosti na zvyšujících se potřebách rozvojových zemí po celé dvacáté století až do roku 1999, kdy dosáhl 28 mld. USD. Hlavním cílem Světové banky je pomáhat svým klientům v redukci chudoby, zlepšení životních podmínek tamního obyvatelstva a dosažení ekonomického růstu. Projekty Světové banky ovšem často nevedou k potřebným výsledkům a banka je vystavena ostré kritice především ze strany nevládních organizací.

RÉSUMÉ

Following the end of World War II, the newly established International Bank for Reconstruction and Development (IBRD) and International Monetary Fund were foreseen to become two pillars of postwar international finance. After having shifted its major focus towards developing countries the IBRD founded four affiliated agencies, each pursuing a separate agenda related to developing world. While all five agencies constitute the World Bank Group, the label "World Bank" generally reduces to the IBRD and IDA. The activities of the World Bank target six general developing regions with distinct economic, demographic and geographic conditions. The volume of credit provided by the Bank had been increasing over the whole postwar period, reaching its peak in 1999 with 28 billions USD. The World Bank's goals include poverty alleviation, improvement of living conditions of the poor and economic growth. Nevertheless, the World Bank faces sharp criticism, especially from the part of Non - government organizations, claiming the Bank's projects failed much too often to deliver desired outcomes.

KLÍČOVÁ SLOVA

Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (*International Bank for Reconstruction and Development, IBRD*)

Mezinárodní asociace pro rozvoj (*International Development Association, IDA*)

Mezinárodní finanční korporace (*International Finance Corporation, IFC*)

Multilaterální agentura pro investiční záruky (*Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA*)

Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů (*International Centre for Settlement of Investment Disputes, ICSID*)

Subsaharská Afrika (*Subsaharian Africa*)

Východní Asie a Tichomoří (*East Asia and Pacific*)

Jižní Asie (*South Asia*)

Evropa a Střední Asie (*Europa and Central Asia*)

Latinská Amerika (*Latin America and Caribbean*)

Blízký východ a Severní Afrika (*Middle East and North Africa*)

Rozvojové cíle tisíciletí (*Millennium Development Goals*)

OBSAH

Seznam zkratk	10
Úvod	11
1. Charakteristika Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj	13
1.1. Organizační struktura IBRD	14
1.2. Finanční struktura IBRD	16
1.2.1. Vlastní zdroje	17
1.2.2. Cizí zdroje	19
1.2.3. Ostatní zdroje	19
2. Proces přeměny IBRD ve Skupinu Světové banky	21
2.1. Mezinárodní finanční korporace	22
2.2. Mezinárodní sdružení pro rozvoj	24
2.3. Multilaterální agentura pro investiční záruky	25
2.4. Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů	26
3. Odvětvová analýza aktivit Světové banky	27
3.1. Původní úkoly Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj	27
3.2. Vývoj struktury úvěrů Světové banky v průběhu 20. století	28
3.3. Struktura aktivit Světové banky v současnosti	30
3.3.1. Investice do lidského rozvoje	32
3.3.2. Ochrana životního prostředí	33
3.3.3. Podpora růstu soukromého sektoru	34
3.3.4. Podpora ekonomických reforem	35
3.3.5. Stimulace investic	36
3.3.6. Potírání korupce	36
4. Analýza teritoriálního zaměření aktivit Světové banky	37
4.1. Základní typy programů a projektů	37
4.1.1. Rozvojové strategie	37

4.1.2. Projekty a programy	37
4.2. Východiska pro regionální aktivity Světové banky	38
4.2.1. Působení Světové banky v šesti rozvojových regionech	40
4.3. Česká republika ve vztahu ke Světové bance	48
4.3.1. Základní kapitálový vklad Československa u organizací Skupiny Světové banky	49
4.3.2. Pomoc jednotlivých agentur Skupiny Světové banky České republice	50
4.3.3. Technická asistence	53
4.3.4. Granty	53
4.3.5. Další přínosy členství České republiky ve Světové bance	56
4.3.6. Budoucnost České republiky ve Světové bance	56
5. Vyhodnocení dosavadního působení Světové banky	58
5.1. Rozvojová pomoc	59
5.1.1. Vznik rozvojové pomoci	59
5.1.2. Vývoj rozvojové pomoci	60
5.1.3. Hlavní indikátory efektivity rozvojové pomoci	61
5.1.4. Zadluženost rozvojových zemí	66
5.1.4.1. Stručná charakteristika příčin zadlužení rozvojových zemí ve 20.století	66
5.1.4.2. Snaha o řešení dlužnické situace rozvojových zemí	67
5.2. Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals)	68
5.2.1. Stav plnění Rozvojových cílů tisíciletí v jednotlivých regionech	70
5.3. Kritika Světové banky	74
Závěr	77
Seznam literatury	80
Seznam příloh	82

SEZNAM ZKRATEK

AIDS	Acquired immune deficiency syndrome - syndrom získaného selhání imunity
ČSFR	Československá federativní republika
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade - Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GEF	Global Environment Facility - Program na globální ochranu životního prostředí
HDP	Hrubý domácí produkt
HIPC	Heavily Indebted Poor Countries - velmi zadlužené chudé země
HIV	Human immunodeficiency virus - virus lidského imunodeficitu
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development - Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj
ICSID	International Centre for Settlement of Investment Disputes - Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů
IDA	International Development Association - Mezinárodní sdružení pro rozvoj
IFC	International Finance Corporation - Mezinárodní finanční korporace
IMF	International Monetary Fund - Mezinárodní měnový fond (MMF)
ITO	International Trade Organization - Mezinárodní obchodní organizace
LPOV	látky poškozující ozónovou vrstvu
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries - Organizace zemí vyvážejících ropu
OSN	Organizace spojených národů
SBČS	Státní banka československá
SDR	Special Drawing Rights - zvláštní práva čerpání (zúčtovací jednotka IMF)
SNS	Společenství nezávislých států
SRN	Spolková republika Německo
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	United States of America - Spojené státy Americké
USD	United States Dollar - měnová jednotka USA
WTO	World Trade Organization - Světová obchodní organizace

ÚVOD

Světová banka každoročně poskytuje úvěry v objemu několika desítek miliard dolarů na projekty v rozvojových zemích. Její aktivity mají značný vliv na ekonomiku, životní prostředí a sociální situaci obyvatel klientských států. Světová banka je kvůli výsledkům svých aktivit terčem značné kritiky a mnohé hlasy volají po reformě či dokonce zrušení této organizace. Tato práce má za cíl analyzovat úvěrovou politiku Světové banky a dopady této politiky na situaci v rozvojových regionech, které úvěry přijímají.

V první kapitole je stručně popsán kontext vzniku Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj (IBRD). Dále zde jsou nastíněny teoretické koncepce, z kterých se vycházelo při konstrukci jejího fungování, dále pak organizační a finanční struktura této organizace.

V druhé části textu jsou charakterizovány organizace, které postupně IBRD zakládala, aby pokryla komplexně potřeby rozvojového světa. Mezinárodní finanční korporace (IFC) poskytuje úvěry soukromému sektoru s cílem vytvořit příznivé podmínky pro soukromé investice. Mezinárodní sdružení pro rozvoj (IDA) půjčuje nejchudším rozvojovým zemím za zvýhodněných podmínek. Mezinárodní agentura pro investiční záruky (MIGA) pomáhá svou činností rozvojovým státům se získáváním investorů a Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů (ICSID) poskytuje pomoc při neshodách mezi investory a vládami klientských států. Prvních dvě kapitoly vychází především z publikace Mezinárodní měnové instituce docentky Markové.

Třetí část práce je zaměřena na odvětvovou strukturu aktivit Světové banky. Je zde zmíněna původní úloha banky, kterou bylo pomáhat s poválečnou obnovou Evropy, dále počátek pomoci rozvojovým zemím a vývoj struktury této pomoci ve dvacátém století až k současné struktuře činnosti Světové banky.

Ve čtvrté kapitole se soustředím na aktivity Světové banky z hlediska jejich teritoriálního zaměření. Charakterizuji zde základní rysy rozvojových regionů a hlavní oblasti, do kterých Světová banka směřuje úvěrové prostředky. Další část této kapitoly je zaměřena na vztah České republiky ke Světové bance.

V závěrečné kapitole se snažím začlenit Světovou banku do systému světové rozvojové pomoci a stručně tuto pomoc charakterizovat. Zaměřuji se na hlavní ukazatele efektivity rozvojové pomoci a na rozvojové země z hlediska jejich dlužnické pozice. Dále je zde popsán nový strategický program Světové banky, kterým jsou Rozvojové cíle tisíciletí a poslední část je zaměřena na nejčastější příčiny kritiky Světové banky.

1. CHARAKTERISTIKA MEZINÁRODNÍ BANKY PRO OBNOVU A ROZVOJ

Myšlenka mezinárodního měnového společenství vznikla ve 30. letech v období světové hospodářské krize a následující deprese, která ochromila svět mezinárodních financí i mezinárodní směnu. Výsledkem této krize byl do té doby bezprecedentní pokles produkce a nárůst nezaměstnanosti. Problémy zasahující reálný sektor ekonomiky se přenesly rychle i do oblasti finanční. Bankroty bank, které volaly nedůvěru v papírové peníze a zvýšenou poptávku po zlatě, vedly k tomu, že řada států byla nucena opustit systém volné směnitelnosti svých měn za zlato.

Měny těch zemí, které směnitelnost za zlato zachovaly, např. americký dolar, se staly, podobně jako zlato samo, předmětem hromadění. To vedlo k nedostatku peněz pro platební účely a k následnému poklesu intenzity finančních vztahů mezi jednotlivými zeměmi, především mezi těmi, které směnitelnost za zlato opustily, a těmi, které ji zachovaly. Výsledkem byl pokles objemu mezinárodního obchodu, který zpětně negativně ovlivňoval ekonomickou aktivitu a zaměstnanost.

K řešení světových měnových problémů bylo již počátkem 30. let svoláno několik mezinárodních konferencí, avšak jimi navrhovaná částečná řešení neskončila úspěchem. Smysl mohla mít pouze spolupráce všech národů, která by směřovala k vytvoření nového mezinárodního měnového systému.

Základy poválečného uspořádání mezinárodních měnových vztahů byly položeny koncem druhé světové války, a to na konferenci, která se konala ve dnech 1. až 22. července 1944 v americkém městečku Bretton – Woods za účasti zástupců 44 spojeneckých států protihitlerovské koalice. Cílem konference bylo dohodnout a připravit uspořádání poválečných měnových vztahů tak, aby podporovaly rozvoj mezinárodního obchodu, zajišťovaly stabilitu mezinárodních měnových poměrů a vytvářely tak prostředí vzájemné důvěry.

Samotné konferenci předcházela řada jednání a diskusí k jednotlivým návrhům na poválečné uspořádání mezinárodních měnových vztahů. Zásadně však stály proti sobě dva návrhy: britský (Keynesův plán) a americký (Whiteův plán). Oba návrhy shodně

předpokládaly vytvoření nadnárodních měnových institucí, na které by byla přenesena jednotlivými členskými státy určitá pravomoc v oblasti měnových vztahů. Rozcházel se však v mnoha podstatných otázkách. Zatímco britský návrh vycházel z pozice dlužnických zemí a nekladal příliš velký důraz na úlohu zlata v mezinárodních měnových vztazích, americký návrh stál na bázi věřitelských zemí, disponujících značnými zásobami zlata, a tak prosazoval zlato do mechanismu poválečného uspořádání mezinárodních měnových vztahů. Rozpor mezi plány byl i v charakteru navrhovaných nadnárodních institucí a objemu úvěrových zdrojů, kterými by tyto instituce disponovaly.

Přijatý návrh dohody odpovídal v podstatě americkému plánu a obsahoval především představu USA o poválečném mezinárodním měnovém systému. Dohodnuté principy měnového uspořádání měly realizovat nově vytvořené instituce - Mezinárodní měnový fond (International Monetary Fund, IMF), Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (International Bank for Reconstruction and Development, IBRD) a Mezinárodní obchodní organizace (International Trade Organization, ITO). Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj a Mezinárodní měnový fond pak byly oficiálně založeny v roce 1945, místo Mezinárodní obchodní organizace byla v roce 1947 podepsána Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT), později transformovaná ve Světovou obchodní organizaci (World Trade Organization, WTO).

Když začala Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj v roce 1946 fungovat, měla 38 členů. Mezi zakládající členy patřilo i Československo. SSSR sice podepsal dohodu o založení Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj, ale nezaplatil iniciační poplatek, a tak se nestal skutečným členem této instituce.

1.1. Organizační struktura IBRD

Nejvyšším rozhodovacím orgánem IBRD je Rada guvernérů (Board of Governors), ve které jsou zastoupeny všechny členské země zpravidla ministrem financí nebo guvernérem centrální banky. Schází se na pravidelném výročním zasedání pořádaném spolu s Mezinárodním měnovým fondem. V pravomoci Rady guvernérů je rozhodování o členství (přijímání nových členů a rušení existujícího členství), o změnách statutu banky, o změnách základního kapitálu a rozhodnutí o použití čistého zisku banky.

Ostatní pravomoci byly přeneseny na Radu výkonných ředitelů (Executive Board), která fakticky řídí činnost banky. Rozhoduje o poskytování půjček, jejich podmínkách a účelu použití, o způsobu a rozsahu čerpání finančních prostředků na kapitálových trzích a dalších důležitých otázkách činnosti banky. Rada výkonných ředitelů se schází zpravidla jednou týdně a má 24 členů. Šest členů je jmenováno zeměmi s největším podílem kapitálu (USA, Japonsko, SRN, Velká Británie, Francie a Saudská Arábie), po jednom zástupci jmenují Čína a Rusko a dalších šestnáct členů je voleno za určitou skupinu zemí - tzv. konstituenci. Konstituce jsou tvořeny tak, aby součet hlasů v rámci každé z nich měl přibližně stejnou hodnotu. Uspořádání vztahů uvnitř konstitucí je v pravomoci akcionářů, nikoliv IBRD. Zástupci jednotlivých zemí v konstituenci zpravidla uzavírají tzv. konstituenční dohody, tedy úmluvy o uspořádání práv, povinností a hierarchie ostatních vztahů jednotlivých členů. Tyto dohody jsou svrchovanou záležitostí zúčastněných států a nepatří mezi dokumenty IBRD. [4]

V Radě guvernérů i v Radě výkonných ředitelů je uplatňován princip váženého hlasování. Hlasovací právo je odvozeno od výše upsaného kapitálu. Každá země má 250 základních hlasů a další dodatečný hlas za každých 100 000 USD upsaného kapitálu. Ve skutečnosti jsou ale rozhodnutí v Radě výkonných ředitelů obvykle založena na všeobecné dohodě. V Radě guvernérů se hlasuje vždy.¹

V čele IBRD stojí prezident a čtyři generální ředitelé. Prezident je tradičně představitelem největšího akcionáře, a tím je USA. Je volený Radou výkonných ředitelů na pět let. Věnuje se především formování strategie banky a jejímu vztahu k jiným organizacím. Nově zvoleným prezidentem banky je Paul Wolfowitz.

Značné pravomoci má z titulu své funkce šest regionálních viceprezidentů, kteří jsou plně zodpovědní za aktivity IBRD ve svých regionech. Mají v rukou rozpočty, jasně vymezenou odpovědnost a de facto právo veta na jakoukoli činnost IBRD v jimi spravovaných regionech.

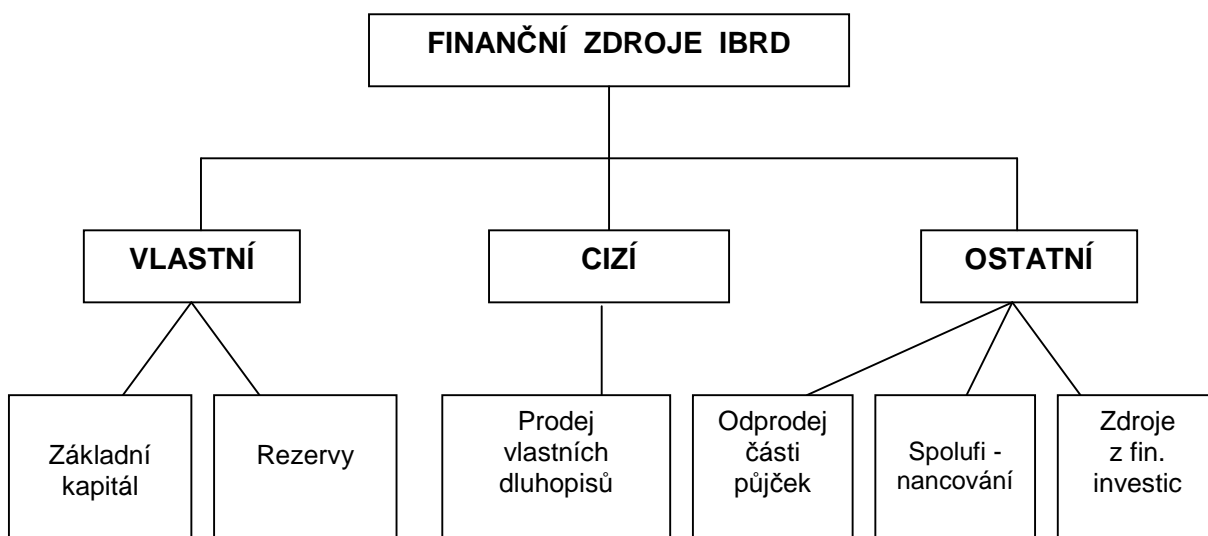
¹ MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6. str. 106

Administrativní aparát IBRD tvoří zhruba 8000 zaměstnanců v ředitelství ve Washingtonu a další 2000 v pobočkách po celém světě. Kromě ředitelství má banka zastoupení ve 37 zemích, z nichž nejvýznamnější jsou v Paříži, New Yorku, Ženevě a Tokiu.

1.2. Finanční struktura IBRD

IBRD poskytuje členským zemím úvěry na dlouhodobé strukturální programy a na konkrétní projekty. Zdroje, které pro tyto účely využívá se dají rozdělit na vlastní, tvořené základním kapitálem a rezervami a na cizí, které získává prodejem dluhopisů na mezinárodních trzích. Kromě těchto zdrojů má banka k dispozici i další zdroje, které získává odprodejem části svých půjček a formou tzv. spolufinancování.² Zdrojem banky jsou i výnosy z finančních investic na kapitálových trzích.

Schéma č. 1.2.1 - Finanční zdroje IBRD

zdroj: vlastní zpracování dle: MARKOVÁ, J. Mezinárodní měnové instituce.

² MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6. str. 107

1.2.1. Vlastní zdroje

Základní kapitál

Základní kapitál je tvořen podíly jednotlivých členských zemí. Tyto podíly jsou odvozeny od výše jejich členských kvót v Mezinárodním měnovém fondu, a jsou tedy závislé na ekonomickém potenciálu jednotlivých zemí, na objemu jejich exportu a výši devizových rezerv. Při založení banky byl základní kapitál vymezen částkou 10 mld. USD rozdělených na 100 000 akcií o hodnotě 100 000 USD.³

Členské země musely původně ihned zaplatit 2 % svých podílů ve zlatě nebo v USD, dalších 18 % podílu bylo splatné na požádání ve zlatě, USD, v národní měně dané země nebo jiné měně podle dohody. Zbývajících 80 % se nesplácelo a tvořilo rezervu. Od roku 1963 se reálně splácí pouze 1 % v USD a 9 % v národní měně dané země. Zbýající část členského podílu (90 %) se nesplácí a musí být k dispozici na požádání pro případ, že by banka tyto prostředky potřebovala k úhradě svých závazků.⁴

Na poskytování úvěru může být použita pouze reálně splacená část základního kapitálu s tím, že s částí podílu splaceného v národní měně může banka disponovat pouze se souhlasem příslušné země. Zbýajících 90 % základního kapitálu má výhradně funkci záruky pro vlastní výpůjčky banky. Tato část nesmí být podle statutu použita k poskytování úvěrů ani ke krytí režijních nákladů banky.

Objem základního kapitálu banky se v průběhu její činnosti neustále zvyšoval a nyní představuje více než 189 mld. USD. Zvyšování základního kapitálu může probíhat dvěma způsoby:

1. Všeobecné zvyšování kapitálu - je odrazem periodického přehodnocování kvót členských zemí u Mezinárodního měnového fondu. Ke zvyšování základního kapitálu dochází rovněž v souvislosti s rozšiřováním členské základny banky a upisováním kapitálu novými členskými zeměmi.

³ MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6. str. 107

⁴ MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6. str. 107

2. Speciální zvyšování kapitálu - k tomuto zvyšování dochází z důvodu expanze úvěrové aktivity IBRD. K první úpravě tohoto druhu došlo v roce 1959, kdy byl původní kapitál zdvojnásoben na 20 mld. USD. Při druhé úpravě v roce 1979 bylo schváleno navýšení kapitálu ze 41 mld. USD na 81 mld. USD. V obou případech byly nové podíly rozděleny rovnoměrně mezi jednotlivé členské země. K dalšímu zvýšení kapitálu došlo v roce 1988, a to o 620 000 podílů v hodnotě 74,8 mld. USD. Jde zatím o největší zvýšení kapitálu v historii banky (o více než 80 %).⁵

Rezervy

Dalším zdrojem, který může banka použít k poskytování úvěrů, jsou rezervy, které jsou tvořeny ze zisku banky. Zdrojem tohoto zisku je rozdíl mezi úrokovou sazbou z poskytnutých úvěrů a úrokovou sazbou z vlastních výpůjček. Dalším zdrojem jsou výnosy z investic do cenných papírů a vkladů u bank. Tyto příjmy banky snížené o režijní náklady vlastní činnosti představují čistý zisk banky. Rozhodující část tohoto zisku (80 %) je používána k rozšíření rezerv banky a zbývajících část (20 %) je převáděna od roku 1964 ve prospěch Mezinárodního sdružení pro rozvoj.⁶

Zvyšování rezerv umožňuje bance rozšiřovat úvěrovou činnost, neboť celkový objem poskytnutých úvěrů nesmí přesáhnout výši upsaného kapitálu a rezerv. Platí zde poměr 1:1. Takže ani v případě, kdyby si banka mohla vypůjčit mnohem větší objem prostředků vlivem příznivé situace na mezinárodních finančních trzích, nemůže svoji úvěrovou aktivitu vůči členským zemím rozšiřovat nad rámec daný výší základního kapitálu a rezerv. Hlavní akcionáři banky, kterými jsou vlády zemí s vyspělou tržní ekonomikou, trvají na 100 % krytí půjček banky základním kapitálem a rezervami, neboť v něm spatřují záruku ochrany věřitelů banky v případě, že by došlo ze strany rozvojových zemí k nesplácení půjček a splátky vlastních dluhopisů by bylo nutné uhradit právě ze základního kapitálu a rezerv. [4]

⁵ MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6. str. 108

⁶ MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6. str. 108

1.2.2. Cizí zdroje

Příjmy z prodeje vlastních dluhopisů na mezinárodních finančních trzích jsou kvantitativně nejdůležitějším finančním zdrojem IBRD. Banka prodává tyto dluhopisy buď přímo vládám a centrálním bankám členských zemí, nebo soukromým investorům, včetně investičních a obchodních bank. IBRD původně umísťovala dluhopisy převážně na finančních trzích USA, postupně však došlo k diverzifikaci těchto trhů a banka si půjčovala i v jiných zemích s přebytky platební bilance, především pak v SRN, Švýcarsku, Japonsku a v členských zemích OPEC. Zadlužení IBRD vůči věřitelům mimo USA představuje 80 % přičemž největší část získává banka od soukromých investorů, na které připadá 75 % celkového objemu půjček. Banka vystupuje jako zprostředkovatel přerozdělení kapitálu mezi soukromými investory z vyspělých zemí a ekonomicky slabšími zeměmi. [4]

Investice do dluhopisů IBRD jsou považovány investory z ekonomicky vyspělých zemí za velmi bezpečné. Minimalizace rizika je zde zabezpečena jednak systémem vlastních garancí banky, které tvoří upsaný a nesplacený kapitál, a dále garancemi vlád za poskytnuté půjčky. [4]

Silná kapitálová základna a systém garancí přispívá k tomu, že banka získává finanční zdroje na kapitálových trzích za poměrně příznivých podmínek. Přestože takto získané prostředky poskytuje členským zemím za vyšší úrokové sazby, než jsou ty, za které tyto zdroje čerpala, jsou pro členské země zpravidla levnější než zdroje čerpané přímo na mezinárodních finančních trzích. [4]

1.2.3. Ostatní zdroje

Kromě výše uvedených finančních prostředků získává banka další zdroje pro financování projektů odprodejem části svých půjček soukromým investorům, zejména soukromým bankám v ekonomicky vyspělých zemích, dále pak formou spolufinancování a výnosy z krátkodobých investic.

Odprodej části půjček

V případě odprodeje části půjček jde o to, že banka odprodá před uplynutím lhůty splatnosti část půjčky soukromému investorovi, který tak vstupuje do věřitelského vztahu vůči dlužníkovi. Výhodou pro soukromého investora je to, že návratnost takto investovaných prostředků je díky vládním garancím zajištěna. Na druhé straně banka touto operací získává volné finanční prostředky, které pak může použít k financování jiných projektů. Nejedná se tedy o skutečné zvýšení vlastních úvěrových zdrojů, ale o možnost s daným objemem prostředků financovat větší množství projektů a intenzivněji tak plnit úlohu zprostředkovatele přerozdělování kapitálu mezi ekonomicky vyspělými a rozvojovými zeměmi. [4]

Spolufinancování

Stejný význam jako odprodej části půjček má i spolufinancování. V tomto případě se banka snaží zapojit investory na účasti při financování připravovaných projektů od samého počátku. Jde jednak o účast státních nebo mezinárodních institucí na financování projektů, dále o vývozní úvěry na dodávky strojů a zařízení poskytované exportéry, bankami či státními institucemi a o spoluúcast soukromých bank na financování části projektů. I v tomto případě nejde o skutečné navýšení úvěrových zdrojů banky ale pouze o úsporu vlastních prostředků, které může použít na další projekty.⁷

Určitou roli ve finanční struktuře banky hraje i neustálé nabíhání splátek dříve poskytnutých úvěrů, které v případě, že převyšují v daném období potřebu splacení vlastních výpůjček banky, mohou být použity k financování dalších projektů. [4]

I když rozsah prostředků, které banka získává tímto způsobem, není zanedbatelný, faktem je, že rozhodujícím zdrojem poskytovaných úvěrů jsou zdroje cizí, které banka získává emisí dluhopisů na mezinárodních finančních trzích. IBRD nepoužívá všechny zdroje k poskytování úvěrů, ale část jich udržuje v likvidní formě a krátkodobě je investuje. [4]

⁷ MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6. str. 110

Zdroje z finančních investic banky

Poměrně vysoká úroveň likvidních prostředků umožňuje bance pružně reagovat na změnu úvěrových podmínek na mezinárodních finančních trzích a redukovat tak výpůjčky v období nepříznivých podmínek a krýt potřebu běžného financování půjček z likvidních rezerv. Kromě toho jsou tyto volné prostředky krátkodobě investovány, ať už ve formě krátkodobých termínovaných depozit v bankách, či do vysoce likvidních cenných papírů. Výnosy z těchto investic jsou dalším dodatečným zdrojem příjmů banky a zvyšují tak její zisk. [4]

Vedení banky se řídí zásadou, že její příjmy z operací musí soustavně převyšovat výdaje spojené s jejich prováděním. V tomto směru se chová stejně jako kterákoliv jiná soukromá banka, avšak s tím rozdílem, že z čistého zisku nejsou vypláceny akcionářům dividendy, ale jeho převážná část je akumulována do rezerv. Tím si banka rozšiřuje prostor pro své úvěrové aktivity. [4]

2. PROCES PŘEMĚNY IBRD VE SKUPINU SVĚTOVÉ BANKY

V rámci svého růstu a poznávání komplexnosti potřeb rozvojového světa si IBRD vytvořila nové instituce, které se specializují na různé činnosti. Společně se tyto organizace nazývají Skupina Světové banky⁸ a mimo IBRD do ní patří: Mezinárodní asociace pro rozvoj (*International Development Association, IDA*), Mezinárodní finanční korporace (*International Finance Corporation, IFC*), Multilaterální agentura pro investiční záruky (*Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA*), Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů (*International Centre for Settlement of Investment Disputes, ICSID*).

Tyto instituce jsou sice formálně samostatné a každá plní určité specifické funkce, ale ve skutečnosti tvoří integrální součást IBRD a shodné jsou i některé principy činnosti

⁸ Skupinou Světové banky se v této práci rozumí seskupení všech pěti organizací. Termín Světová banka je v literatuře často vykládán pouze jako seskupení IBRD a IDA. Vzhledem k faktu, že i výroční zpráva Světové banky je vydávána pouze pro tyto dvě organizace (ostatní organizace mají své vlastní výroční zprávy), budu v textu termínem Světová banka rozumět organizace IBRD a IDA.

těchto institucí, např. rozdělení hlasovací síly a princip rozhodování, kritéria výběru a hodnocení projektů apod. Rovněž je shodná organizační struktura těchto institucí s organizační strukturou IBRD a prezident této banky je ex offo prezidentem všech čtyř přidružených institucí.

Schéma č. 2.1 - Skupina Světové banky

zdroj: vlastní zpracování

2.1. Mezinárodní finanční korporace

Mezinárodní finanční korporace (International Finance Corporation - IFC) byla založena v roce 1956. Základní funkcí této instituce je podpora rozvoje soukromého sektoru rozvojových zemí. Je právně a finančně nezávislá a řídí se vlastními pravidly činnosti. Své aktivity však koordinuje s ostatními členy Skupiny Světové banky. Členskou základnu nyní tvoří 177 zemí.

Základní kapitál této instituce je tvořen vklady členských zemí, které jsou odvozeny z jejich podílů u IBRD. Počáteční kapitál byl vymezen částkou 100 mil. USD rozdělených na 100 000 akcií po 1000 USD. V roce 1981 došlo k jeho navýšení na 1,3 mld. USD a v roce 1991 proběhlo zatím poslední navýšení kapitálu na 2,3 mld. USD. Tím se také značně rozšířil prostor pro aktivity této instituce. Členské země splácí celý kapitál, a to ve směnitelné měně, zpravidla v USD, a to do měsíce po vstupu do této organizace.⁹ Akcie

⁹ MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6. str. 117

mohou držet pouze vlády členských zemí, nejsou obchodovatelné a mohou být převedeny pouze zpět na IFC.

Hlavními úvěrovými zdroji IFC jsou cizí zdroje, které získává emisí vlastních dluhopisů na mezinárodních finančních trzích. IFC může rovněž získat úvěry od IBRD. Výše takto získaných prostředků však nesmí překročit čtyřnásobek jejího základního kapitálu. [3,4]

Úvěry jsou poskytovány na podporu rozvoje soukromého sektoru zejména v méně rozvinutých oblastech členských zemí. Jsou poskytovány na komerčním principu a bez vládních záruk. Úrokové sazby jsou vyšší než u úvěrů poskytovaných IBRD a doba splatnosti se pohybuje od 7 do 12 let s možností odkladu splátek o 1 až 3 roky. IFC dále poskytuje členským zemím technickou pomoc, která by měla přispět k vytváření výhodnějších podmínek pro soukromé, zejména zahraniční investice. Jde především o pomoc při změnách legislativy upravující podmínky pro zahraniční investice a pro privatizaci. Členským zemím rovněž nabízí pomoc při sestavování projektů a poradenskou činnost při výběru technologií a projektování licenčních a marketingových smluv. [4]

Nárok na poskytnutí úvěru mají jen soukromé podniky členských zemí. Podmínkou pro jejich získání je, aby firma byla finančně a ekonomicky zdravá. Úvěry IFC nemají nahrazovat ani konkurovat soukromým investicím. Naopak mají povzbuzovat soukromé investory k účasti na projektu, na jehož financování se podílejí. [4]

IFC podporuje i malé a střední podniky, a to pomocí úvěrů poskytnutých domácím bankám, které plní roli prostředníka. Banky tyto svěřené prostředky poskytují podnikům na projekty, které vyhovují stanoveným kritériím efektivnosti. Důležitou roli hraje IFC také pro malé a střední podniky z hospodářsky vyspělých zemí, které do vzniku IFC do rozvojových zemí jen stěží pronikaly. [4]

Podíl na určitém projektu zpravidla nepřesahuje 100 mil. USD. Úvěry jsou poskytnuty pouze do výše 25 % investičních nákladů. Z větší části musí být daný projekt financován vlastními zdroji investora. [4]

2.2. Mezinárodní sdružení pro rozvoj

Mezinárodní sdružení pro rozvoj (International Development Association - IDA) bylo založeno v roce 1960. Hlavní funkcí této organizace je poskytování úvěrů vládám chudších rozvojových zemí, pro které by byly úvěry od IBRD příliš drahé. Jedná se o země s HDP na obyvatele nižším než 925 USD ročně.

Myšlenka na založení instituce, která by poskytovala rozvojovým zemím úvěry za zvýhodněných podmínek a s možností splácení i v jiných měnách než v USD, případně i ve vlastní měně, vznikla už v roce 1958. Návrh dohody o jejím založení byl předložen členským zemím IBRD v lednu 1960 a dohoda vstoupila v platnost v září téhož roku, poté co ji ratifikoval potřebný počet zemí, které upsaly minimální výši základního kapitálu (65 % z 1 mld. USD). První úvěr byl touto institucí poskytnut v květnu 1961.¹⁰ Členskou základnu v současnosti tvoří 165 států.

Úkolem IDA je podporovat hospodářský rozvoj a růst produktivity práce, vytvářet podmínky, za kterých by členské země byly schopné samy zvyšovat životní úroveň svých obyvatel. Má poskytovat úvěry nejen vládám, ale i soukromým firmám bez vládních záruk, přičemž se má při poskytování těchto prostředků řídit pouze hospodářskými zřetely a potřebami žadatelů. IDA má větší volnost při poskytování úvěrů než IBRD a může financovat každý rozvojový projekt, o němž se domnívá, že přispívá k hospodářskému rozvoji země, bez ohledu na to, zda je nebo není rentabilní. Finanční zdroje IDA tvoří nenávratné příspěvky vlád členských zemí, které jsou obnovovány zpravidla v tříletých cyklech, a další dodatkové zdroje. Od roku 1964 je ve prospěch IDA převáděna část zisku IBRD (20 %).¹¹

Členské země IDA jsou rozděleny do dvou skupin. Do první patří většina hospodářsky vyspělých zemí, Kuvajt a Spojené arabské emiráty. Tyto země platí celý příspěvek ve volně směnitelných měnách. Země druhé skupiny splácí svůj podíl pouze z 20 % ve směnitelných měnách a zbývající část v národní měně. Výše podílu na celkových zdrojích IDA není určena podle předem dohodnutých pravidel, ale je vždy výsledkem jednání. IDA je tak závislá na rozhodnutí ekonomicky silných zemí, jakou část

¹⁰ MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6. str. 119

¹¹ MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6. str. 119

ze svého národního produktu jsou ochotny věnovat ve prospěch nejchudších rozvojových zemí. [4]

Úvěry jsou poskytovány na financování projektů v oblasti zemědělství, školství, zdravotnictví, rozvoje venkovských oblastí, ale i rozvoje infrastruktury a také financování programů vedoucích ke zlepšení podmínek pro soukromé podnikání. Jsou bezúročné a zatížené pouze manipulačními poplatky nepřesahujícími 1 % ročně z čerpané částky. Doba splatnosti je 35 a 40 let (do roku 1987 byly úvěry poskytovány na 50 let) a s desetiletým odkladem splátek.¹²

2.3. Multilaterální agentura pro investiční záruky

Multilaterální agentura pro investiční záruky (The Multilateral Investment Guarantee Agency - MIGA) zahájila činnost v roce 1988. Hlavním úkolem této organizace je podpora přílivu soukromého kapitálu (ve formě přímých zahraničních investic) do rozvojových zemí, poskytováním záruk investorům na tzv. neobchodní rizika (ta obsahují mj. riziko zestátnění a ztrát způsobených válečnými konflikty a občanskými nepokoji). Členy MIGA mohou být pouze členské země IBRD. V současné době tvoří členskou základnu 164 zemí.

Základní kapitál byl v době vzniku stanoven ve výši 1 027 mil. UDS. V roce 1999 došlo k jeho navýšení o 850 mil. USD a o dalších 150 mil. USD poskytnutých IBRD jako operační kapitál. Členské země splácí pouze 10 % upsaného kapitálu ve směnitelné měně, dalších 10 % splácí vlastními směnkami a zbývající část se nesplácí a slouží jako rezerva splatná na požádání. Za poskytnuté záruky agentura inkasuje od investorů pojistné prémie, které by měly sloužit k pokrytí jejich administrativních nákladů a k vytvoření rezervního fondu, ze kterého je vypláceno pojistné v případě vzniku pojistné události.¹³

¹² MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6. str. 121

¹³ MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6. str. 121

Sazby za poskytnuté záruky jsou závislé na charakteru projektu a pohybují se v rozmezí 0,3 - 1,5 % ročně z výše záruky. Záruky se obvykle poskytují maximálně na 15 let. Investor však může od smlouvy po třech letech trvání kdykoliv odstoupit. Tuto možnost má také MIGA, a to v případě opožďování splátek.¹⁴

Kromě investičních záruk poskytuje MIGA členským zemím informace o investičních příležitostech v rozvojových zemích.

2.4. Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů

Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů (International Centre for Settlement of Investment Disputes - ICSID) bylo založeno v roce 1966 jako nezávislá mezinárodní organizace s těsnými vazbami na IBRD. ICSID napomáhá při řešení investičních sporů mezi vládami a soukromými zahraničními investory, a to buď dohodou, nebo arbitráží. Náklady na jednotlivá jednání hradí zúčastněné strany, náklady na sekretariát se hradí z rozpočtu IBRD. V této instituci je v současnosti zapojeno 131 zemí.

Od roku 1978 poskytuje ICSID služby i pro nečlenské země a svoji činnost rozšířilo i o řešení neinvestičních sporů. Kromě svých hlavních aktivit provádí ICSID rovněž poradenskou a výzkumnou činnost.

¹⁴ MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6. str. 122

3. ODVĚTVOVÁ ANALÝZA AKTIVIT SVĚTOVÉ BANKY

3.1. Původní úkoly Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj

Za svůj původní úkol si IBRD stanovila financování poválečné obnovy hospodářství členských zemí. Činnost banky byla dána úkoly, které jí byly uloženy v oblasti dlouhodobých investičních úvěrů a k nimž patřily:

- napomáhat obnově a rozvoji v členských zemích tím, že bude usnadňovat investice kapitálu pro produktivní účely, jako je znovuvybudování hospodářství zničených nebo rozvrácených válkou, přebudování výrobních prostředků pro mírové potřeby a pro povzbuzování rozvoje výrobních prostředků a zdrojů v méně vyvinutých zemích,
- podporovat soukromou zahraniční investiční činnost zárukami nebo účastmi na půjčkách a jiných investicích soukromých investorů, jestliže soukromý kapitál nebude k dispozici za přijatelných podmínek, doplňovat soukromou investiční činnost opatřováním finančních prostředků pro produktivní účely za přiměřených podmínek z vlastního kapitálu, z prostředků jež získá, a z jiných jejích prostředků,
- podporovat rozsáhlý vyrovnaný vzrůst mezinárodního obchodu a udržování rovnováhy platebních bilancí povzbuzováním mezinárodní investiční činnosti pro rozvoj výrobních kapacit členských zemí, a tím napomáhat k zvyšování produktivity, životní úrovně a zlepšování pracovních podmínek na území členských zemí,
- zařizovat poskytování půjček nebo zaručování mezinárodních půjček jinde získaných tak, aby nejprve přišly na řadu projekty užitečnější a naléhavější, ať již velké nebo malé,
- provádět operace s patřičným zřetelem ke vlivu mezinárodních investic na hospodářské poměry na území členských zemí a napomáhat v prvních

poválečných letech k vytvoření hladkého přechodu z válečného hospodářství do mírového.¹⁵

První úvěry ve výši 500 mil. USD byly použity skutečně na výše zmíněné účely do zemí západní Evropy (Francie, Nizozemí, Dánsko aj.). Po přijetí Marshallova plánu¹⁶, který se ukázal jako účinnější pomoc válkou zdevastované Evropě, se těžiště činnosti banky přesunulo do financování strukturálních a rozvojových programů hlavně v oblasti rozvojových zemí.

3.2. Vývoj struktury úvěrů Světové banky v průběhu 20. století

Až do 70. let poskytovala Světová banka převážnou část úvěrů (více než 90 %) na financování konkrétních projektů. Oblasti, do kterých tyto půjčky směřovaly byly zejména infrastruktura (silnice, železnice, přístavy, spoje, energetika apod.), dodávky strojů, zařízení, materiálu atd. Cílem bylo vytvořit příznivé podmínky pro produktivní investice soukromého kapitálu.

Světová banka nebyla v tomto období příliš nakloněna k financování průmyslových projektů, kam směřovalo pouze 15 % objemu úvěrů. Světová banka zastávala názor, že pokud existuje prostor pro rentabilní investice do průmyslu v rozvojových zemích, mají být využity především domácími soukromými investory ve spolupráci se zahraničním kapitálem. Odmítavý postoj Světové banky k podpoře průmyslových projektů se částečně změnil pod kritikou a nátlakem těchto zemí. Od sedmdesátých let tak Světová banka rozšířila financování průmyslových projektů včetně některých odvětví těžkého průmyslu (metalurgie, chemie apod.). Podíl úvěrů do této oblasti se však podstatně nezvýšil a po přechodném vzestupu v polovině 70. let na 25 % poklesl počátkem 80. let na 15 – 18 %.

Ovšem hlavní změnou, ke které došlo v 70. letech v orientaci úvěrů Světové banky, bylo zvýšení zaměření na zemědělství a rozvoj venkovských oblastí rozvojových

¹⁵ BAKULE, V. *Světové finance*. 1. vyd. Praha: Státní nakl. techn. Lit, 1976. str. 189, 190

¹⁶ Marshallův plán - program hospodářské pomoci USA evropským zemím v letech 1948-52. Pojmenován byl podle tehdejšího státního tajemníka USA G. C. Marshalla, který v projevu na Harvardské univerzitě 5.6.1947 vyložil podstatu tohoto programu.

zemí. Podíl úvěrů směřujících do této oblasti na celkovém objemu úvěrových prostředků se zvýšil z 9 % v roce 1970 až na 20 - 30 % na konci 80. let. Tato změna priorit souvisela nejen s rozpoznáním skutečných potřeb rozvojových zemí, ale i s vývojem doktríny samotné Světové banky.

Počátkem 80. let dochází k významnému posunu orientace i podmínek poskytování úvěrů Světovou bankou. S nástupem neokonzervatismu v podobě Reaganovy vlády v USA se mění přístup k rozvojovým zemím a to se odráží i v činnosti Světové banky. Bance byla vytýkána příliš velká angažovanost ve státním sektoru rozvojových zemí, nedostatečná podpora soukromého sektoru a financování neefektivních projektů. USA se zasadily o intenzivnější využití Světové banky k podpoře uvolňování ekonomického prostoru pro volné působení tržních sil, k rozvoji soukromého sektoru včetně liberalizace podmínek pro přístup zahraničních investic a k realizaci strukturální přeměny ekonomik rozvojových zemí. Cílem tohoto procesu byla těsnější integrace těchto ekonomik do světového hospodářství. V tomto období směřovala největší část úvěrů světové banky do tří sektorů: energetiky, zemědělství a dopravy.

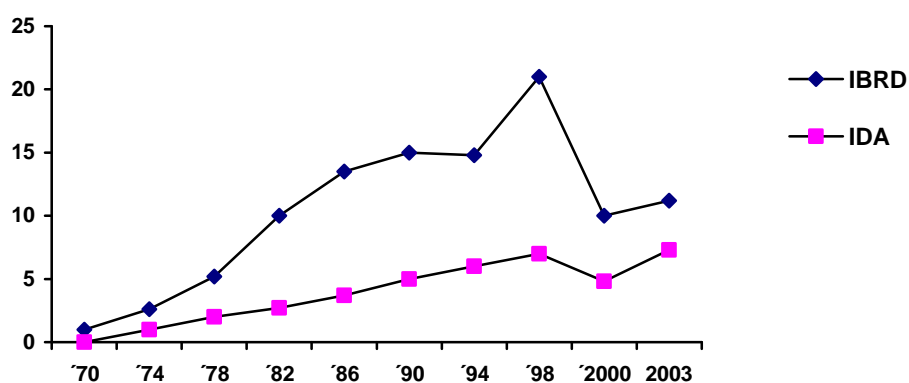
Tab. č. 3.2.1 - Odvětvová struktura úvěrů IBRD 1947 – 1990 (%)

Odvětví	1947 - 1970	1971 - 1980	1981 - 1990
Zemědělství	11,8	23,4	22,3
Rozvoj venkova	10,2	10,2	7,0
Školství	2,9	3,7	4,3
Energetika	29,0	19,6	25,1
Průmysl	6,4	7,7	5,1
Zdravotnictví	0,2	0,4	1,1
Podpora malých podniků	-	2,2	4,0
Technická pomoc	-	0,2	0,3
Telekomunikace	3,3	1,4	0,7
Turistika	0,4	0,4	-
Doprava	30,6	15,4	14,9
Urbanizace	0,1	3,1	4,2
Vodní hospodářství	3,1	5,1	4,6
Ostatní	2,0	7,2	6,4

zdroj: Marková, J. Mezinárodní měnové instituce.

Rozvojové země se v 80. letech dostávaly do obtížné ekonomické situace, což vedlo ve vysokou míru zadlužení. Světová banka na to reagovala zvýšením vlivu na formování vnitřní i zahraniční ekonomické politiky rozvojových zemí. V této souvislosti zavedla nové mechanismy úvěrování. Byla opuštěna zásada přísné účelovosti poskytování úvěrů a zahájena praxe poskytování tzv. úvěrů na strukturální adaptaci. Tyto mechanismy pomáhají financovat nejen programy odvětvově strukturálních změn, ale i náklady spojené s deregulací cen, s privatizací a podporou vybraných exportních odvětví. Podmínkou poskytnutí těchto půjček byly takové změny v politickém uspořádání, programech a institucích, které pomáhaly ekonomice s adaptací na tvrdší podmínky světových trhů 80. let.

Graf č. 3.2.1 - Vývoj objemu půjček IBRD a IDA (1970 - 2003) v mld. USD

zdroj: *The World Bank Annual Report 2000, 2003*

3.3. Struktura aktivit Světové banky v současnosti

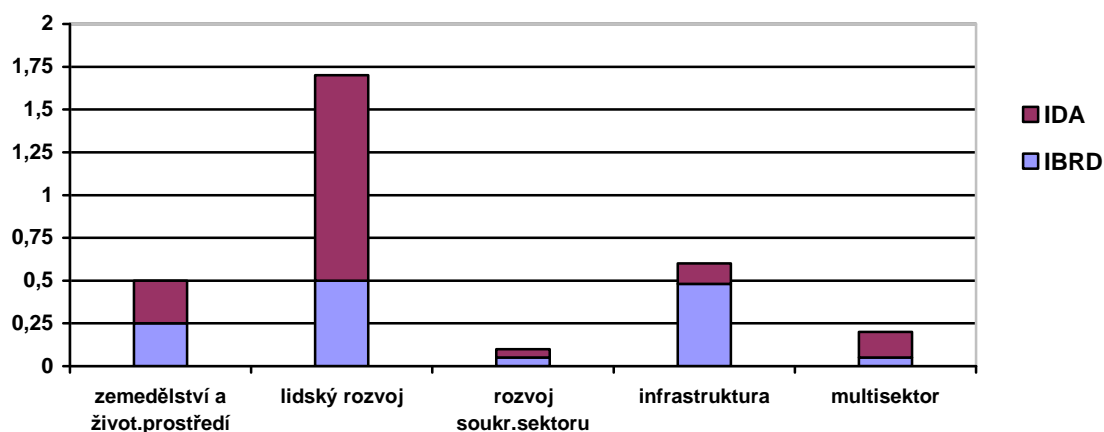
V průběhu 90. let začala Světová banka daleko více diverzifikovat strukturu svých aktivit. Na významu stále více získávaly investice do lidského rozvoje, zemědělství, podpory malých a středních podniků, zajištění pitné vody, likvidaci odpadů apod.

Na konci minulého století byla Světová banka jedním z iniciátorů projektu Rozvojové cíle tisíciletí (*Millennium Development Goals*). V rámci této iniciativy má být do roku 2015 dosaženo osmi hlavních cílů:

1. odstranit extrémní chudobu a hlad,
2. dosáhnout základního vzdělání pro všechny,
3. prosazovat rovnost pohlaví a dát více příležitostí ženám,
4. snížení dětské úmrtnosti,
5. zlepšení zdraví matek,
6. zamezit šíření HIV / AIDS, malárie a tuberkulózy,
7. zajistit trvalou udržitelnost pro životní prostředí,
8. posílit Světové partnerství pro rozvoj. *(o Rozvojových cílech tisíciletí více viz. Kapitola 5).*

Kapitola 5).

Graf č. 3.3.1 - Půjčky Světové banky zaměřené na boj proti chudobě podle odvětví (2000) - celkem 3.1 mld. USD

zdroj: The World bank Annual Report 2000

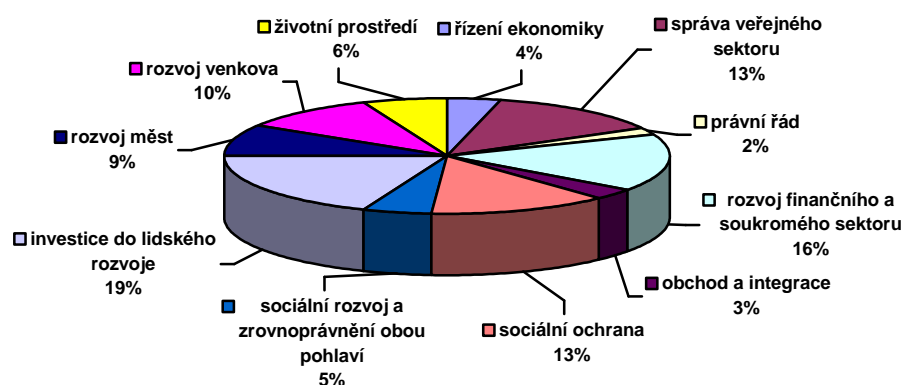
Světová banka se zaměřuje především na pomoc nejchudším zemím, ale následující priority akcentuje všem svým klientům:

- investovat do lidského rozvoje,
- chránit životní prostředí,
- podporovat rozvoj soukromého podnikání,
- posilovat schopnost vlády poskytovat kvalitní služby, a to účelně a transparentně,
- podporovat reformy, jež povedou k vytvoření stabilního makroekonomického prostředí, které bude příznivé pro investice a dlouhodobé plánování,

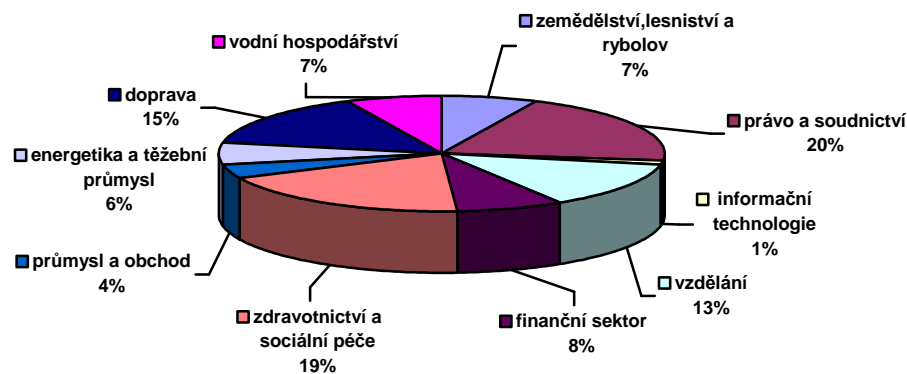
- zaměřit se na sociální rozvoj, plnohodnotnou integraci, způsob vlády a vytváření institucí jako na hlavní nástroje vedoucí ke snížení chudoby.¹⁷

Při naplňování těchto priorit klade Světová banka stále větší důraz na zajištění angažovanosti všech aktérů, efektivní a transparentní vládu a státní správu a budování institucí.

Graf č. 3.3.2 - Účelové rozmístění půjček Světové banky (2003) - celkem 18,5 mld. USD

Graf č. 3.3.3 - Strukturální rozmístění půjček Světové banky (2003) - celkem 18,5 mld. USD

zdroj: The World Bank Annual Report 2003

3.3.1. Investice do lidského rozvoje

Světová banka vychází z předpokladu, že žádná země nemůže dosahovat hospodářského růstu a nemůže se jí podařit vymanit z chudoby, pokud je její obyvatelstvo

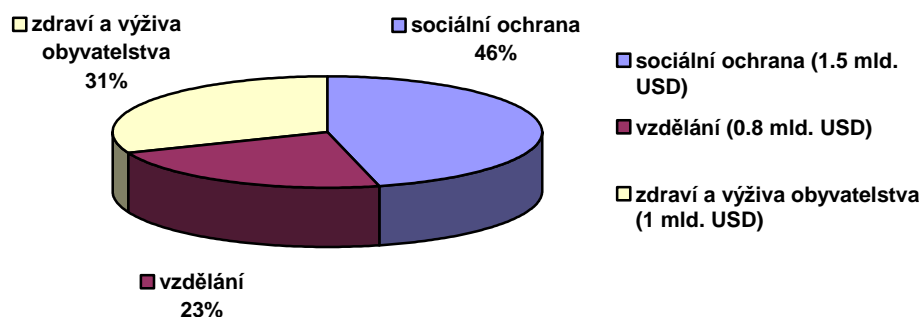
¹⁷ Světová banka [online]. [cit. 10. 14.2004]. Dostupné z: <http://www.svetovabanka.cz/>

negramotné nebo pokud se potýká s podvýživou a chorobami. Na světě jsou stále stovky milionů lidí postrádající alespoň základní vzdělání, zdravotní péči a výživu, kterou mnoho rozvinutých států považuje za samozřejmost. Tento fakt nemá jen morální rozměr, ale je i zásadní překážkou v boji proti chudobě.

Světová banka proto směřuje značnou část svých aktivit do oblastí, kde by mělo být zaručeno co možná nejvyšší zhodnocení. Lze sem zahrnout základní sociální služby jako mateřská péče, výživa, předškolní a základní vzdělání, programy zaměřené na práva žen a obyvatele chudých zemědělských oblastí.

Světová banka je rovněž nápomocna vládám klientských zemí restrukturalizovat systémy sociálního zabezpečení a penzijní systémy a vytvářet záchranné sociální sítě na ochranu lidí nejvíce vystavených důsledkům hospodářské transformace. Světová banka se zároveň snaží o poskytnutí technické pomoci a poradenských služeb prostřednictvím zpracování hloubkových studií životní úrovně, strategií pomoci a zpráv o veřejných výdajích. Vládám by tak mělo být umožněno vytvářet udržitelné, dlouhodobé strategie dosažení hospodářského růstu.

Graf č. 3.3.1.1 - Půjčky Světové banky do lidského rozvoje (2000) - celkem 3.3 mld. USD

zdroj: The World Bank Annual Report 2001

3.3.2. Ochrana životního prostředí

Světová banka považuje za další parametr omezení chudoby ochranu životního prostředí, jež by měla být nedílnou součástí společenského rozvoje. Tento parametr zahrnuje celou řadu témat, ale především, že zdroje (včetně lidských zdrojů) mají být

v rámci rozvojového procesu chráněny a podporovány. Známým faktem je, že rozvojové země jsou většinou vystaveny ničení životního prostředí více než země průmyslové. Znečištění vzduchu a vody, klimatické změny, snižování biodiverzity (druhové rozmanitosti), rozšiřování pouští a kácení lesů ohrožují možnosti rozvojových zemí naplnit základní potřeby svých obyvatel: zajistit dostatek potravin a zdravé životní prostředí.

Světová banka se snaží o to, aby její projekty životní prostředí nepoškozovaly. I přes mnohá zpochybnění Světová banka proklamuje, že jsou projekty z hlediska své potenciální ekologické škodlivosti podrobně hodnoceny. U projektů, které by negativní dopad mít mohly, se provádí analýza ekologických následků a banka se snaží projekt upravit tak, aby byly tyto efekty minimalizovány. Potvrzuje se tedy zkušenost, že je levnější poškozování životního prostředí předcházet, než se snažit škody dodatečně napravovat.

Při podpoře těchto cílů Světová banka spolupracuje s dalšími rozvojovými úřady a po několika desetiletích ignorování začala spolupracovat i s nevládními organizacemi a společenskými sdruženími. Světová banka je zároveň jednou z výkonných institucí Světového programu ochrany životního prostředí (Global Environment Facility), který zastává důležitou roli při řešení otázek životního prostředí, jako je např. problematika biodiverzity, klimatických změn, ozónové vrstvy a znečišťování moří a oceánů.

I přes výše zmíněné aktivity je tato oblast působení Světové banky jednou z nejproblematictějších a neziskové organizace celého světa kritizují Světovou banku za nedostatečný důraz při řešení problematiky týkající se životního prostředí.

3.3.3. Podpora růstu soukromého sektoru

Východiskem pro aktivity Světové banky v této oblasti je skutečnost, že soukromý sektor je naprosto nezbytný pro dlouhodobý ekonomický růst. Stabilní a otevřené tržní prostředí je spolu se spolehlivým finančním systémem hlavním předpokladem pro nastartování soukromého podnikání a pro získávání důvěry domácích a zahraničních investorů. Světová banka pomáhá vládám klientských států vytvořit potřebné podmínky pro obnovu a investice do soukromého sektoru.

Hlavními aspekty této pomoci jsou:

- schválení základních zákonů, pravidel a vytvoření místních institucí tak, aby se soukromí investoři mohli spolehnout na vynutitelnost smluvních závazků,
- výstavba fyzické infrastruktury (např. doprava, telekomunikace, energie atd.) a vytvoření nezbytné technologické a informační základny, které těmto zemím umožní obstát na globálním trhu,
- rozvoj místního kapitálového trhu a bankovního systému.

Záruky Světové banky jsou kromě půjček a technické pomoci další aktivitou, jejímž cílem je snížení investičních rizik. Tyto záruky jsou součástí reformních programů a vzájemně se doplňují se službami na omezení rizik poskytovanými IFC a MIGA.

3.3.4. Podpora ekonomických reforem

Cílem Světové banky v této oblasti je zdokonalovat hospodářskou a sociální politiku a zvýšit její efektivitu a transparentnost, posílit stabilitu a umožnit dosažení ekonomického růstu. Aktivita Světové banky by měly přispět k snižování rozpočtových deficitů, omezení inflace, liberalizace trhu a investic, privatizaci státních podniků, vybudování finančního systému, posílení soudního systému a zaručení vlastnických práv.

Ve svém důsledku však mohou tyto reformy vést k negativním efektům jako zavírání neproduktivních podniků, zvyšování nezaměstnanosti, růst cen a tak nepříznivě ovlivňovat život obyvatel. Do těchto reforem proto musí Světová banka zahrnovat i financování sociálních záchranných sítí, které by měly částečně zmírnit jejich nepříznivé dopady.

Jednou z vážných překážek provádění klíčových reforem je vysoká míra zadluženosti rozvojových zemí především vůči rozvinutým státům. Pro tento účel založila Světová banka spolu s Mezinárodním měnovým fondem Iniciativu pro pomoc vysoce zadluženým chudým zemím (Heavily Indebted Poor Countries initiative - HIPC). Oddlužení poskytované v rámci této iniciativy závisí na schopnosti dané země splácet dluh v kontextu hospodářského rozvoje a omezování chudoby (*více o HIPC viz. kapitola 5.1.4.*).

3.3.5. Stimulace investic

Světová banka je partnerem vlád klientských zemí při sestavování jejich hospodářských plánů, programů a politik. Toto partnerství ji předurčuje k výraznému angažování při stimulaci a získávání investic pro rozvojové projekty.

IBRD a IDA svými úvěry obvykle financují méně než polovinu celkových investičních nákladů na projekty. Zbylou část musí zajistit klientské vlády samy nebo prostřednictvím spolufinancování. Tímto způsobem se zdroje, které získává Světová banka od držitelů a akcionářů, zefektivňují z hlediska objemu i účinnosti.

Světová banka uzavírá dohody o spolufinancování s dalšími institucemi. Na projektech se tak podílejí další rozvojové banky, Evropská unie, státní rozvojové programy a exportní úvěrové agentury. Toto spolufinancování je efektivní nejen pro získávání dodatečných zdrojů, ale i pro lepší koordinaci mezi různými rozvojovými institucemi. Světová banka rovněž zprostředkovává setkání konzultačních skupin, na nichž se setkávají jak představitelé věřitelských tak i dlužnických zemí. Obě strany tak mají příležitost diskutovat o obecných ekonomických prioritách a strategiích, případně se dohodnout na dalších projektech.

3.3.6. Potírání korupce

Korupce má destruktivní ekonomický a sociální dopad. Podkopává důvěru ve vládu a snižuje efektivnost veřejné vládní politiky. Kromě toho má korupce negativní vliv na výši zahraničních investic. Snižuje také účinnost zahraniční pomoci a ohrožuje politickou i veřejnou podporu poskytování pomoci ze strany dárcovských zemí. Úsilí Světové banky směřuje do vytváření a uplatňování strategií a institucionálních reforem, jež mají vést k minimalizaci příležitostí k výskytu korupce; tyto reformy zahrnují mimo jiné zlepšení finanční regulace, dohledu a způsobů odhalování korupce, zvýšení transparentnosti rozhodování ve veřejném sektoru a zvýšení odpovědnosti soukromého sektoru skrze potvrzení práv akcionářů a věřitelů.

4. ANALÝZA TERITORIÁLNÍHO ZAMĚŘENÍ AKTIVIT SVĚTOVÉ BANKY

4.1. Základní typy programů a projektů

4.1.1. Rozvojové strategie

- ***Celková rozvojová strategie - Comprehensive Development Framework (CDF)***

Strategie, která vznikla v lednu 1999, uvádí priority rozvoje země a jak bude tento program za spolupráce všech stran (vlády, banky, občanské společnosti i investorů) naplněn.

- ***Strategie redukce chudoby - Poverty Reduction Strategies (PRS)***

Nástroj a společný rámec pro půjčky Světové banky a MMF, který funguje od září 1999 a zaměřuje se na nejchudší země světa. Má přinést efektivnější aktivity banky a fondu v oblasti redukce chudoby. Strategie má být nejdříve připravena pro 40 nejzadluženějších zemí, poté pro dalších 30 zemí.

- ***Strategie rozvojové pomoci - Country Assistance Strategy (CAS)***

Strategie vytvářená pro každou zemi, které banka půjčuje. Obsahuje plán, předpokládaný objem a druh půjček a základní podmínky pro jejich získání .

4.1.2. Projekty a programy

- ***Programy strukturálních úprav - Structural Adjustment Programs (SAPs)***

Programy, které mají za úkol restrukturalizaci celé ekonomiky tak, aby se přeorientovala na podmínky volného trhu a neoliberální ekonomickou politiku. Tato opatření mají zajistit dlouhodobou ekonomickou stabilitu. Jsou spojeny s řadou opatření omezujících státní výdaje ve veřejném sektoru a dalšími striktními podmínkami. SAPs jsou společnou aktivitou banky a MMF.

- **Půjčky na sektorové úpravy - Sectoral Adjustment Loans (SECALs)**

Půjčky na restrukturalizaci jednotlivých sektorů ekonomiky. Obvykle jsou součástí SAPs. SAPs a SECALs tvoří dohromady více než polovinu celkového objemu půjček banky.

- **Investiční půjčky - Investment Loans**

Půjčky na jednotlivé projekty. Mohou to být projekty v infrastruktuře - např. výstavba přehrad, dálnic, železnic, elektráren; zemědělské projekty; těžební, zavodňovací projekty; rozvoj sociální sféry. Druhou skupinu tvoří půjčky pro celý ekonomický sektor.

Další typy půjček: technická asistence, půjčky na vzdělávání a inovace, půjčky při neočekávaných událostech aj.

4.2. Východiska pro regionální aktivity Světové banky

Rozvojový svět se v nejužším pojetí geograficky dělí na tři hlavní rozvojové regiony: Afriku, velkou část Asie a Latinskou Ameriku s přilehlými ostrovy. Světová banka k těmto oblastem řadí i transformující se ekonomiky bývalého socialistického bloku. Každý z těchto regionů má svá ekonomická, demografická a geografická specifika.

Asie - jedním z nejtypičtějších rysů asijského rozvojového regionu je populační tlak. Nejde jen o celkové negativní efekty na ekonomický růst a strukturální změny, o růst poptávky po potravinách a řešení problému hladu, ale i o účinky způsobené změnou věkové struktury obyvatelstva a prodlužování průměrného věku. Mezi nejvýznamnější důsledky podstatně zvýšeného podílu mladého obyvatelstva patří např. vzestup potřeb ve zdravotnictví a školství a tlak na vytvoření většího počtu pracovních příležitostí. V rozvojové Asii nabývají tyto důsledky „populační exploze“, které se objevují ve všech rozvojových regionech, mnohem většího významu právě proto, že množství obyvatelstva a jeho absolutní přírůstek převyšuje několikanásobně počet obyvatel a jejich přírůstek v rozvojové Africe i Latinské Americe. Tento trend samozřejmě přináší i úsilí o zpomalení populačního růstu, což často vede k drastickým opatřením. Díky nim se zpomalil populační růst v řadě zemí včetně Číny.

Latinská Amerika - mezi specifické charakteristiky latinskoamerického rozvojového regionu patří veliký rozvojový potenciál, včetně vyššího vědecko-technického potenciálu a inovační dynamiky, a bohaté přírodní zdroje. Jsou tu země jako Haiti, Honduras, Nikaragua a Guayana, které jsou zařazovány do skupiny nejméně rozvinutých zemí světa. Celkové výsledky regionu však rozhodujícím dílem ovlivňují velké ekonomiky - Mexiko, Brazílie a Argentina. Nejtěživějším problémem Latinské Ameriky je už několik desetiletí obrovské zadlužení.

Afrika - z regionální komparace rozvojového světa vyplývá, že Afrika je poměrně příznivě vybavena materiálními výrobními předpoklady, pokud se týká počtu obyvatel a rozlohy souše. Disponuje rovněž obrovským nerostným bohatstvím. V rozvojové Africe probíhá velmi výrazná diferenciacie. Podle geografického hlediska se dělí na dvě hlavní části, Severní a Subsaharskou Afriku, které se odlišují podle téměř všech ekonomických kritérií. Veličina ekonomické úrovně (HDP/obyv.) je v šesti severoafrických zemích trojnásobně vyšší a stupeň industrializace čtyřnásobně vyšší než v ostatních regionech Afriky dohromady. Růstové výsledky Afriky v celosvětovém měřítku se jeví jako nejméně příznivé. Nejvýraznější nedostatek je vědecko - technické zaostávání, a to i v měřítku rozvojového světa. Chybí zde vědecko - technický potenciál ve všech jeho složkách. Mezi největší problémy Afriky se během posledního desetiletí zařadila nemoc AIDS a trvalým problémem, který se ovšem bude nadále prohlubovat je nedostatek vody. I přes všechny problémy se Africe (a to i Subsaharské) daří v posledních letech dosahovat nepatrného růstu nejen HDP, ale také HDP/obyv.

transformující se země Evropy a Střední Asie - evropské a středoasijské státy v průběhu transformace zaznamenaly prudký nárůst úrovně chudoby¹⁸. Když v těchto státech transformace započala, mnoho lidí věřilo, že nárůst chudoby bude jen mírný a dočasný. Ve skutečnosti ovšem došlo k nárůstu chudoby ze 2 % v roce 1988 na 21 % v roce 2000, což je mnohem větší rozsah a trvání než se očekávalo. Klíčovým vysvětlujícím faktorem tohoto bezprecedentního nárůstu chudoby je rozsáhlý ekonomický propad, který byl průvodním jevem prvních let transformace: státy Společenství nezávislých států (SNS) zaznamenaly celkový pokles hospodářství téměř o polovinu,

¹⁸ Pro měření chudoby používá Světová banka příjmová kritéria 1 USD a 2 USD na den (více viz 5. kapitola).

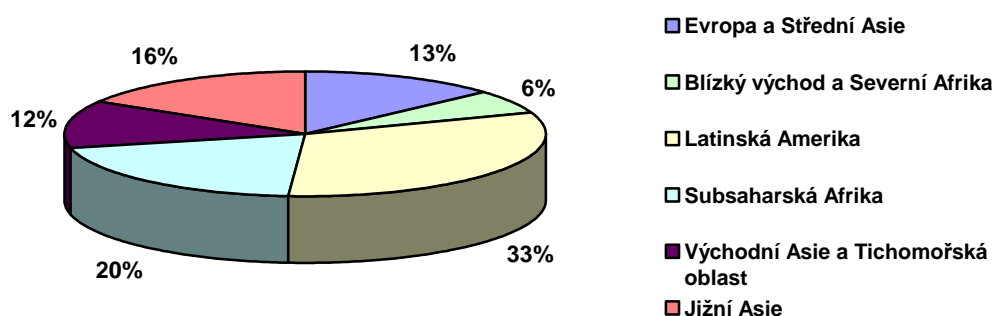
zatímco státy střední Evropy, státy jihovýchodní Evropy a baltské státy zažily nižší pokles, v průměru o 15 %.

Dopad hospodářského propadu na chudobu byl také znásoben výrazným nárůstem míry nerovnosti v průběhu období transformace. Koeficient Gini (standardní ukazatel míry nerovnosti) se v mnoha zemích SNS zvýšil o více než 50 %, a v Rusku dokonce o 80 %. Naproti tomu ve střeoevropských zemích byl jeho nárůst mnohem nižší. Míra nerovnosti ve střeoevropských státech zhruba odpovídá míře nerovnosti ve skandinávských a severoevropských zemích, zatímco mnohé státy SNS se blíží spíše podmínkám Jižní Ameriky. Největší propady se vyskytly v zemích, které měly na počátku transformace největší makroekonomickou nerovnováhu, byly nejvíce přeindustrializované, měly nejmenší zkušenosti s tržními institucemi a provedly pouze omezené reformy relativně málo efektivními způsoby. Rozdíly ve zjištěních ohledně chudoby a nerovnosti v různých zemích regionu lze přičíst také na úkor nedokončených tržních reforem, vysoké úrovně byrokratické korupce a ovládnutí státního aparátu silnými podnikatelskými elitami.

4.2.1. Působení Světové banky v šesti rozvojových regionech

Světová banka rozděluje světový prostor z hlediska svých investic do šesti základních oblastí (**Subsaharská Afrika, Východní Asie a Tichomoří, Jižní Asie, Evropa a Střední Asie, Latinská Amerika, Blízký východ a Severní Afrika**).

Graf č. 4.2.1.1 - Regionální rozmístění půjček Světové banky (rok 2003) - celkem 18,5 mld. USD

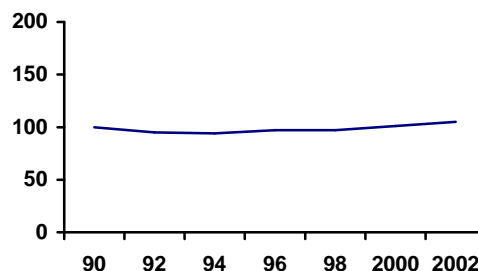
zdroj: *The World Bank Annual Report 2003*

Subsaharská Afrika

Základní údaje (k roku 2002)

- Celková populace: 0,7 mld.
- Přirozený přírůstek: 2,2 %
- Průměrná délka života: 46 let
- Kojenecká úmrtnost (na 1000 porodů): 105
- HDP na obyvatele: 450 USD.
- Počet lidí nakažených virem HIV: 28,5 mil.

Subsaharská Afrika: vývoj HDP na obyvatele (1990-2002)

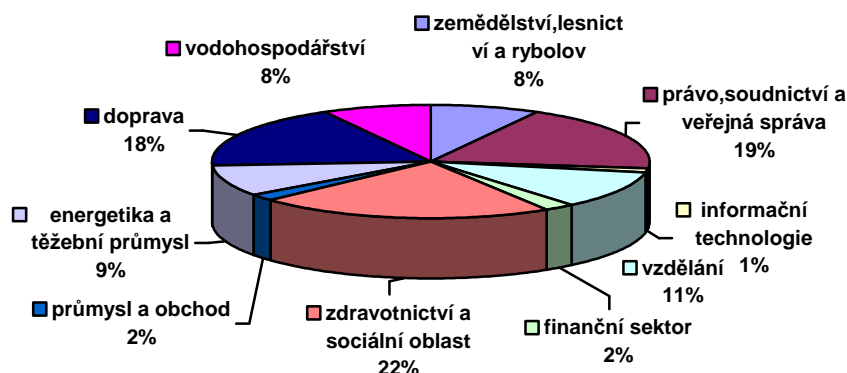

zdroj: The World Bank Annual Report 2003

I tato nejzaostalejší část světa dosahuje v některých odvětvích určitého pokroku. Šestnáct zemí této oblasti dosáhlo v posledním desetiletí většího než 4 % průměrného růstu HDP na obyvatele. V roce 2001 činil příliv čistých zahraničních investic do této oblasti 6,8 mld. USD, ale byly směřovány hlavně do zemí vyvážejících ropu. Příznivě se také vyvíjí ukazatel negramotnosti. Počet negramotných klesl z 50 % v roce 1990 na 37 % v roce 2002.

I přes tyto dílčí úspěchy bude muset tento region čelit mnoha problémům. Polovina obyvatelstva žije pod hranicí jednoho dolaru na den. Polovina lidí trpí nedostatkem pitné vody. Pouze každá čtvrtá žena žijící mimo město má přístup k základnímu vzdělání. Jednoznačně hlavním problémem se stala nemoc AIDS. Především kvůli této pandemii nemohou v dohledné době indikátory zdravotnictví a výživy dosáhnout příznivých hodnot.

Graf č. 4.2.1.2 - Sub. Afrika: půjčky IBRD a IDA podle odvětví (2003) - celkem 3,7 mld. USD

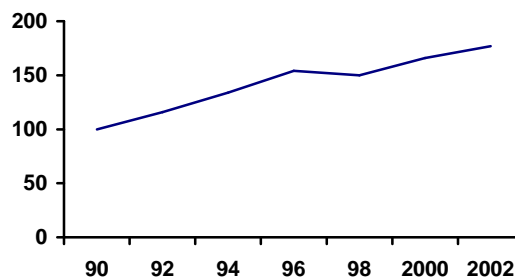
zdroj: The World Bank Annual Report 2003

Východní Asie a Tichomoří

Základní údaje (k roku 2002)

- Celková populace: 1,8 mld.
- Přirozený přírůstek: 0,9 %
- Průměrná délka života: 69 let
- Kojenecká úmrtnost (na 1000 porodů): 34
- HDP na obyvatele: 950 USD.
- Počet lidí nakažených virem HIV: 2 mil.

Východní Asie a Tichomoří: vývoj HDP na obyvatele (1990-2002)

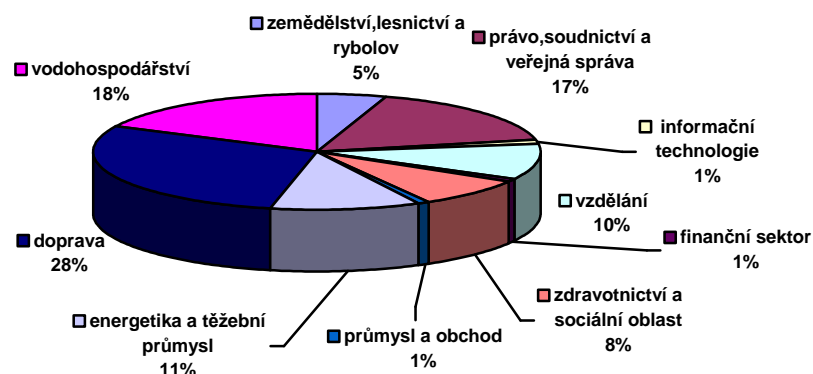

zdroj: The World Bank Annual Report 2003

Pět let po rozsáhlé finanční krizi dosáhla Východní Asie nejrychlejšího ekonomického růstu ze všech světových regionů. Čína nadále zůstává hlavním motorem růstu ekonomiky tohoto regionu s růstem HDP větším než 8 %. Počet obyvatel žijících pod úrovní 2 USD denně se snížil na historicky nejnižší úroveň - 40 % obyvatelstva regionu. Většina zemí, včetně Indonésie, Filipín a Thajska, kde ukazatele chudoby po finanční krizi v roce 97/98 znatelně vzrostly, zaznamenala pokles na úroveň před touto krizí. V minulých letech musel tento region čelit mnoha nečekaným problémům: vypuknutí nemoci SARS (syndrom akutního respiračního selhání), vysoký nárůst cen ropy a oslabení ekonomické aktivity vyspělých zemí, které jsou důležitým partnerem států této oblasti.

Dlouhodobý výhled pro tento region zůstává pozitivní. Půjčky Světové banky se soustředí na zlepšení právního rámce, bezpečnosti a udržení ekonomického růstu.

Graf č. 4.2.1.3 - Vých. Asie: půjčky IBRD a IDA podle odvětví (2003) - celkem 3,7 mld. USD

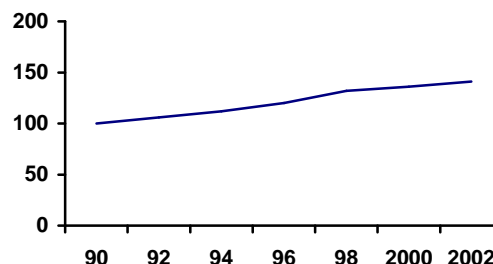
zdroj: The World Bank Annual Report 2003

Jižní Asie

Základní údaje (k roku 2002)

- Celková populace: 1,4 mld.
- Přirozený přírůstek: 1,7 %
- Průměrná délka života: 63 let
- Kojenecká úmrtnost (na 1000 porodů): 71
- HDP na obyvatele: 460 USD.
- Počet lidí nakažených virem HIV: 4,1 mil.

Jižní Asie: vývoj HDP na obyvatele (1990-2002)

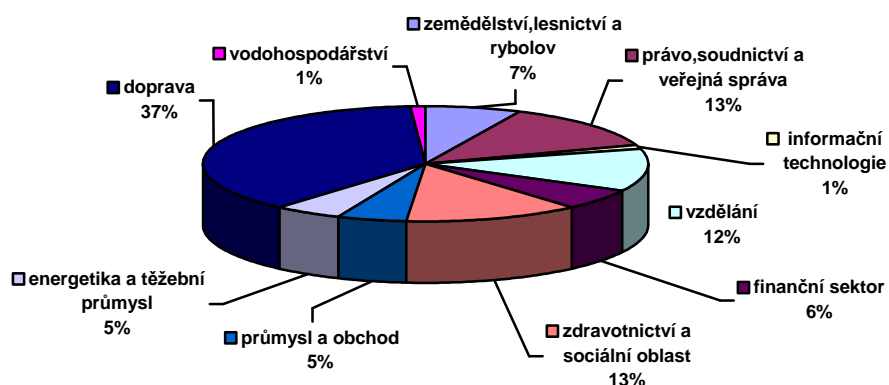
zdroj: The World Bank Annual Report 2003

Politická, náboženská, etnická a jazyková rozdílnost je hlavním znakem tohoto regionu. Jižní Asie je domovem 40 % lidí celého světa žijících pod hranicí chudoby a gramotnost dospělého obyvatelstva dosahuje pouze 55 %. Tento region tak pro Světovou banku představuje kritickou oblast pro splnění Rozvojových cílů tisíciletí (viz kapitola 5).

I přes globální ekonomický pokles, obtížné klimatické podmínky a politickou nestabilitu dosahuje tento region poměrně příznivého růstu HDP - přes 4 % (2002). V tomto ukazateli ovšem nejsou patrné rozdíly v ekonomické výkonnosti osmy zemí tohoto regionu.

Aktivita Světové banky v tomto regionu směřují do pěti strategických oblastí: snížení chudoby, rozpočtová stabilita, státní správa, zdravotnictví (především boj s AIDS) a infrastruktura.

Graf č. 4.2.1.4 - Jižní Asie: půjčky IBRD a IDA podle odvětví (2003) - celkem 2,9 mld. USD

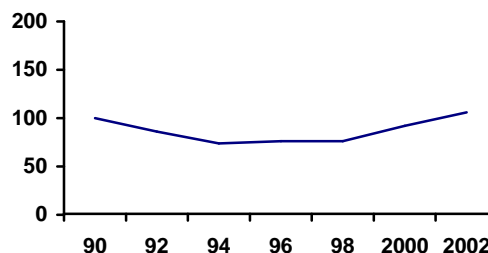
zdroj: The World Bank Annual Report 2003

Evropa a Střední Asie

Základní údaje (k roku 2002)

- Celková populace: 0,5 mld.
- Přirozený přírůstek: 0,1 %
- Průměrná délka života: 69 let
- Kojenecká úmrtnost (na 1000 porodů): 31
- HDP na obyvatele: 2 160 USD.
- Počet lidí nakažených virem HIV: 1,2 mil.

Evropa a Střední Asie: vývoj HDP na obyvatele (1990-2002)

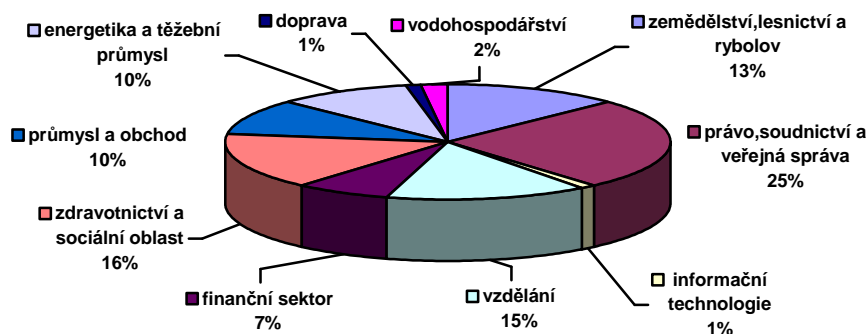

zdroj: The World Bank Annual Report 2003

Do této oblasti zahrnuje Světová banka země bývalého socialistického bloku a Jugoslávie a středoasijské státy. Po ekonomickém propadu v devadesátých letech, roste HDP tohoto regionu v průměru tempem 4,5 % ročně. Existují zde však velké rozdíly v ekonomické výkonnosti a v úrovni sociálního zabezpečení obyvatelstva. Ve Slovinsku činí HDP na obyvatele 16 000 USD a v Tádžikistánu pouhých 200 USD.

V důsledku těchto rozdílů směřuje Světová banka své aktivity do jednotlivých regionů se společnými rysy. Převažujícím zaměřením je rozvoj institucionálního rámce ekonomik a spolupráce jednotlivých zemí v oblastech obchodu, dopravy, infrastruktury a životního prostředí. Jedním z hlavních úkolů je vytvoření příznivého prostředí pro vstup zahraničního kapitálu.

Graf č. 4.2.1.5 - Evropa a Střední Asie: půjčky IBRD a IDA podle odvětví (2003) - celkem 2,7 mld. USD

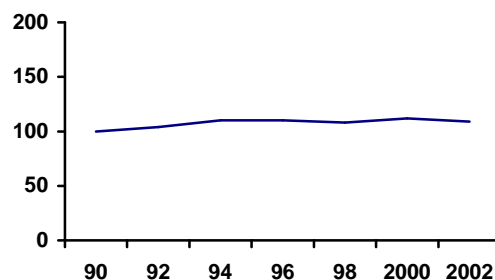
zdroj: The World Bank Annual Report 2003

Latinská Amerika

Základní údaje (k roku 2002)

- Celková populace: 0,5 mld.
- Přirozený přírůstek: 1,5 %
- Průměrná délka života: 71
- Kojenecká úmrtnost (na 1000 porodů): 28
- HDP na obyvatele: 3 280 USD.
- Počet lidí nakažených virem HIV: 1,7 mil.

Latinská Amerika: vývoj HDP na obyvatele (1990-2002)

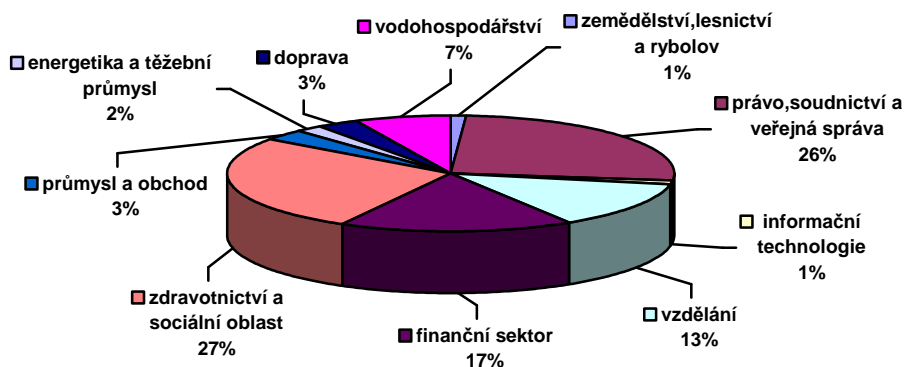

zdroj: The World Bank Annual Report 2003

Jako důsledek nedávných recesí v některých jihoamerických ekonomikách (Argentina, Bolívie, Venezuela, Uruguay) zaznamenal tento region v posledních letech pokles ekonomické výkonnosti (po snížení HDP v roce 2002 o 11 % dosáhla Argentina v roce 2003 nárůst o 8,8 %). Indikátory chudoby ukazují, že téměř polovina obyvatel Jižní Ameriky žije na hranici chudoby, což je nárůst téměř o jednu třetinu oproti polovině 90. let.

Kromě financování sociálních sítí se Světová banka v této oblasti zaměřuje na stabilizaci a rozvoj finančního sektoru, vybudování institucí státní správy a zlepšení investičního prostředí.

Graf č. 4.2.1.6 - Lat. Amerika: půjčky IBRD a IDA podle odvětví (2003) - celkem 5,8 mld. USD

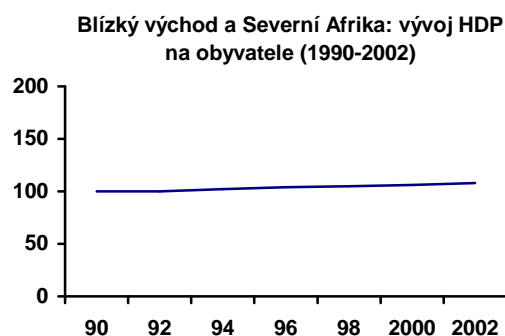

zdroj: The World Bank Annual Report 2003

Blízký východ a Severní Afrika

Základní údaje (k roku 2002)

- Celková populace: 0,3 mld.
- Přirozený přírůstek: 2,0 %
- Průměrná délka života: 68 let
- Kojenecká úmrtnost (na 1000 porodů): 44
- HDP na obyvatele: 2 070 USD.
- Počet lidí nakažených virem HIV: 0,07 mil.

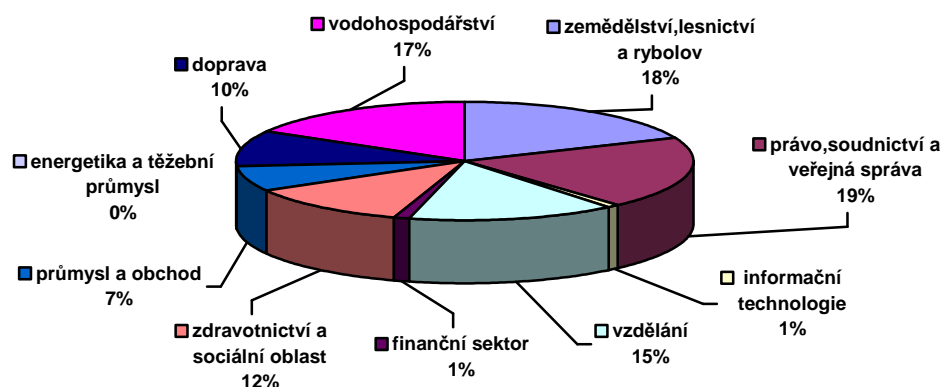

zdroj: The World Bank Annual Report 2003

Tento region je jedním z nejméně stabilních. Nejistá situace související s konfliktem v Iráku a dlouhotrvající Izraelsko - Palestinská krize vedou k ekonomické stagnaci. Tato situace má za následek snížení důvěry potencionálních investorů a poklesu zájmu turistů.

Pro většinu tohoto regionu je největším problémem vysoká míra nezaměstnanosti. V zemích jako Alžírsko či Jemen dosahuje míra nezaměstnanosti 30 %, v Palestině až 50 %. Hlavní úlohou Světové banky na Blízkém východu a v Severní Africe je vytvořit příznivější prostředí pro příliv kapitálu a obnovit důvěru investorů. Dále pak podpořit obyvatelstvo ke vzdělání, zvyšování dovedností a kvalifikace. Tyto opatření by měly vést k tvorbě nových pracovních míst a snížení nezaměstnanosti.

Graf č. 4.2.1.7 - Blízký Východ a Severní Afrika: půjčky IBRD a IDA podle odvětví (2003) - celkem 1,1 mld. USD

zdroj: The World Bank Annual Report 2003

Z regionální komparace lze vysledovat priority úvěrové politiky Světové banky v jednotlivých rozvojových oblastech. Do popředí zájmu banky se ve všech regionech dostává veřejná správa a posilování právního rámce. Dalšími důležitými tématy jsou vzdělání, zdravotnictví a sociální sféra. Opačný trend lze naopak vysledovat v oblastech jako průmysl a obchod, energetika a částečně i zemědělství, které byly v minulých desetiletích stěžejním zaměřením aktivit Světové banky.

Značné rozdíly existují mezi regiony v oblastech vodohospodářství a dopravy. Zatímco v Latinské Americe a Evropě je doprava pouze okrajovým tématem, v ostatních regionech je stále ještě v popředí zájmu Světové banky. Zdroje pitné vody a jejich úprava se stávají v posledních letech dalším důležitým cílem aktivit banky. To platí především pro Severní Afriku a Východní Asii, ale podíl úvěrů do této oblasti bude v budoucnu růst ve většině rozvojových regionů.

Tab. č. 4.2.1.1 - Srovnání jednotlivých regionů podle zaměření půjček Světové banky - rok 2003 (%)

oblast	Subsahar. Afrika	Vých. Asie a Tichom.	Jižní Asie	Latinská Amerika	Evropa a Střední Asie	Blízký Vých. a Sev. Afrika
zemědělství, lesnictví a rybolov	8	5	7	13	1	18
veřejná správa	19	17	13	25	26	19
informační technologie	1	1	1	1	1	1
vzdělání	11	10	12	15	13	15
finanční sektor	2	1	6	7	17	1
zdravotnictví a sociální oblast	22	8	13	16	27	12
průmysl a obchod	2	1	5	10	3	7
energetika a těžební průmysl	9	11	5	10	2	0
doprava	18	28	37	1	3	10
vodohospodářství	8	18	1	2	7	17

zdroj: vlastní zpracování dle: The World Bank Annual Report 2003

4.3. Česká republika ve vztahu ke Skupině Světové banky

Československo bylo jednou ze 44 zemí, které se podílely na koncipování projektu nového poválečného mezinárodního měnového uspořádání a patří tak mezi zakládající členy brettonwoodských měnových institucí.

Koncem 40. let dochází v Československu k výrazným změnám jak v hospodářské, tak i politické oblasti, spočívajících především v tuhé centralizaci řízení, direktivním plánování, státní monopolizaci zahraničního obchodu a devizových vztahů. Změnil se i přístup Československa k Mezinárodnímu měnovému fondu (MMF) a IBRD. Československo postupně přestává plnit své povinnosti vůči těmto institucím, spočívající v poskytování informací o zahraničním obchodu, platební bilanci, devizových rezervách, národním důchodu aj. Po provedení měnové reformy v roce 1953 bylo Československu doporučeno, aby své členství v obou měnových institucích ukončilo. Ukončení členství v MMF i IBRD nabylo platnosti 31.12. 1954. [5]

Poprvé od roku 1954 se otázka členství v MMF a Skupině Světové banky stala aktuální koncem šedesátých let. V období normalizace však byla opět stažena z programu a to až do konce osmdesátých let. Teprve listopadová vláda podala 15.1. 1990 žádost o přijetí Československa do obou organizací.

Československo se stalo členem Skupiny Světové banky v září 1990. Přidělené členství pak přešlo na Českou republiku v roce 1993. Vstupní proces probíhal současně s tímž procesem v rámci MMF. Rozdíl byl pouze v tom, že MMF se zaměřil především na makroekonomickou stránku naší ekonomiky, zatímco u Skupiny Světové banky převládá spíše pohled mikroekonomický. [5]

Guvernérem v institucích Skupiny Světové banky byl Rozhodnutím presidenta ČSFR č. 373/1990 sb. jmenován ministr financí ČSFR. [5]

4.3.1. Základní kapitálový vklad Československa u organizací Skupiny Světové banky

Členem skupiny Světové banky jsme se stali po složení povinného kapitálového vkladu. Výše tohoto vkladu byla odvozena od členské kvóty u MMF. Kromě povinné části kapitálového vkladu se Československo zavázalo ke splacení i dobrovolné části vkladu. Ta je podle stanov splatná až po vstupu země do těchto institucí.

Kapitál byl splácen jak v devizách, tak v Kčs. Devizová část byla splacena převedením z části devizových rezerv, které měla SBČS (Státní banka Československá) u zahraničních bank do Federal Reserve Bank of New York ve prospěch těchto institucí. Korunová část byla uhrazena ze státních finančních rezerv, které byly převedeny na účty těchto institucí u SBČS. [5]

U *Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj* byl stanoven základní kapitálový vklad ve výši 509,5 mil. SDR (614,6 mil. USD) a Československo se navíc zavázalo k dobrovolnému vkladu ve výši 417,9 mil. SDR (504,1 mil. USD). Ze základního kapitálového vkladu bylo splaceno 0,875 % v USD a 7,875 % v Kčs. Zbývající část základního kapitálu se nesplácí a slouží jako garance pro vlastní půjčky banky na mezinárodních finančních trzích.¹⁹

Základní kapitálový vklad u *Mezinárodní asociace pro rozvoj* byl stanoven ve výši 5,5 mil. SDR (6,6 mil. USD). Ten byl z 10 % splacen v USD a z 90 % v Kčs. Rovněž byl splacen celý dobrovolný kapitálový vklad, ke kterému se Československo zavázalo. Jednalo se o částku 1 mil. USD, která byla splacena v Kčs. Navíc se Československo zavázalo přispět ve prospěch nejchudších rozvojových zemí darem ve výši 10 mil. SDR (částka byla splacena v USD).²⁰

Výše základního vkladu u *Mezinárodní finanční korporace* činí 3,4 mil. USD a dobrovolného kapitálového vkladu 4,2 mil. USD. Celý kapitálový vklad byl splacen v USD.

¹⁹ MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1995. str. 76

²⁰ MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1995. str. 76

Celková výše kapitálového vkladu u *Multilaterální agentury pro investiční záruky* byla pro Československo stanovena ve výši 6,7 mil. SDR (7,2 mil. USD). Splaceno bylo 20 % kapitálu z toho 25 % v Kčs a 75 % ve volně směnitelných měnách. Do této instituce se dobrovolné příspěvky neplatí.²¹

Tab. č. 4.3.1.1 - Přehled kapitálových podílů ČSFR v organizacích Skupiny Světové banky

	základní kapitál		dobrovolný kapitál	
	v SDR	v USD ¹⁾	v SDR	v USD ¹⁾
IBRD	509,5	614,6	417,9	504,1
IDA	5,5	6,6	0,829	0,999
IFC	2,8	3,4	3,5	4,2
MIGA	6,7	7,2 ²⁾	-	-

1) kurs 1,206 USD/SDR

2) kurs 1,082 USD/SDR

zdroj: Marková, J. *Mezinárodní měnové instituce*.

4.3.2. Pomoc jednotlivých agentur Skupiny Světové banky České republice

IBRD

Československo patřilo na počátku 90. let minulého století do skupiny zemí, kterým IBRD začala poskytovat půjčky na transformaci ekonomiky na tržní hospodářství. Půjčky byly zaměřeny na restrukturalizaci a rozvoj jednotlivých sektorů národního hospodářství.

Československu byla poskytnuta půjčka na restrukturalizaci ekonomiky (*Structural Adjustment Loan – SAL*) ve výši 450 mil. USD. Tato půjčka přešla po rozdělení Československa poměrně na nástupnické státy a Česká republika tak čerpala prostředky ve výši 300 mil. USD. Čerpání půjčky proběhlo v letech 1991 – 1993. Prostředky z půjčky mohly být použity na krytí dovozu zboží a služeb s výjimkou některých položek jako alkohol, tabák, drahé kovy, radioaktivní materiály apod. Půjčka byla vázána na plnění některých podmínek. Především to bylo respektování pravidel banky pro zajišťování dodávek financovaných z půjček této banky. Tyto pravidla jsou obecně platná. Všechny dovozy musí být uskutečňovány co nejefektivnějším způsobem, a to pouze z členských

²¹ MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1995. str. 76

zemí banky. Druhý okruh podmínek, za nichž je půjčka poskytnuta, se vztahuje ke způsobu zabezpečování vlastního cíle půjčky. Tyto cíle byly shrnuty do tzv. Memoranda o hospodářské politice ČSFR, které bylo bance předáno jako součást oficiální žádosti Československa o poskytnutí půjčky. Půjčka je dlouhodobá; doba splatnosti přesahuje 15 let. Splátky jistiny, které se uskutečňují v pravidelných pololetních částkách, byly zahájeny v roce 1997 a poslední splátka se uskuteční v roce 2006. [5,17]

V první polovině devadesátých let byly České republice poskytnuty ještě další dva úvěry. První z nich ve výši 246 mil. USD byl určen pro energetiku a životní prostředí, kde jeho hlavním využitím bylo odsíření severočeských elektráren. Druhý byl úvěr pro telekomunikace ve výši 80 mil. USD, který byl ovšem čerpán jen z malé části. [17]

Tab. č. 4.3.2.1 - Úvěry poskytnuté ČR od IBRD

SAL	300 mil. USD	dočerpána koncem 1. pol. 1993
ENERGY	246 mil. USD	půjčka pro ČEZ: odsíření
TELECOM	80 mil. USD	čerpáno pouze z malé části
celkem	626 mil. USD	

zdroj : Světová banka [online]. [cit. 10.1. 2005]. Dostupné z: <http://www.svetovabanka.cz/>

MIGA

Služeb Multilaterální agentury pro investiční záruky, která podporuje vývoz kapitálu do rozvojových zemí poskytováním záruk na neobchodní rizika, využívala Česká republika relativně omezeně. MIGA poskytla záruky za politická rizika například na investice zahraničních investorů ve společnostech Cement Hranice (250 milionů francouzských franků), Vitana (50 milionů dolarů), Tesla Lanškroun (6,57 milionu dolarů) apod. [17]

Tab. č. 4.3.2.2 - Záruky MIGA poskytnuté zahraničním investorům na investice v ČR

Cement Hranice, a.s.	garance	250,5 mil. FRF
Vitana, a.s.	garance	50 mil. USD
Tesla Lanškroun, a.s.	garance	6,57 mil. USD
AVX CS, s.r.o.	garance	20,625 mil. GBP
Westvaco Svitavy, a.s.	garance	28,4 mil. USD

zdroj: Světová banka [online]. [cit. 10.1. 2005]. Dostupné z: <http://www.svetovabanka.cz/>

IFC

Aktivity Mezinárodní finanční korporace jsou směřovány především do oblastí soukromého sektoru. Tato agentura Skupiny Světové banky se podílela na navýšení kapitálu Živnostenské banky a poskytla úvěr Plzeňskému Prazdroji na modernizaci a rozvoj. Úvěry od IFC získaly i některé další domácí společnosti, například Vetropack Moravia Glass, MaFra, Autokola Nová Huť a jiné. Velkým projektem IFC v České republice byl úvěr ve výši 87 mil. USD poskytnutý ostravské Nové Huti na modernizaci provozů. [17]

Tab. č. 4.3.2.3 - Projekty IFC v České republice

Autokola Nová huť, a.s.	1994	16,5 mil. USD	úvěr
Beronit, a.s.	1995	5 mil. USD	úvěr
C.S. Cabot, s.r.o.	1993	20,3 mil. USD	úvěr
CVM, a.s.	1992	17,2 mil. USD	investice do akcií
CaS private Equity Fund L.P.	1995	2,5 mil. USD	investice do akcií
EZA Šumperk, a.s.	1994	5,8 mil. USD	úvěr
MaFra, a.s.	1994	14,5 mil. USD	úvěr
Vetropack Moravia Glass, a.s.	1994	18,7 mil. USD	úvěr
Živnostenská banka, a.s.	1992	6,4 mil. USD	investice do akcií
Beronit, a.s a EZA, a.s.	1995	0,6 mil. USD	změna financování
Plzeňský Prazdroj, a.s.	1995	32,4 mil. USD	úvěr na modernizaci a rozvoj
Živnostenská banka, a.s.	1995	9,1 mil. USD	navýšení kapitálu banky
Nová huť, a.s.	1997	87 mil. USD	úvěr, modernizace

zdroj: Světová banka [online]. [cit. 10.1. 2005]. Dostupné z: <http://www.svetovabanka.cz/>

Od druhé poloviny 90. let si Česká republika již od agentur Skupiny Světové banky nepůjčuje, neboť má dostatečný přístup na soukromé trhy. I přesto byl v minulých letech pracovní program mezi Českou republikou a Světovou bankou poměrně intenzivní. Spolupráce byla založena především na technické asistenci spočívající ve zpracování analýz a doporučení v různých oblastech tzv. druhé generace reforem české ekonomické transformace a státní správy. Cílem těchto reforem je vytvoření prostředí makroekonomické rovnováhy a podmínek pro dlouhodobý ekonomický růst.

4.3.3. Technická asistence

Technická asistence je v České republice poskytována formou analýz při zavádění makroekonomických a institucionálních změn, které je v ekonomice nutné provést, aby v ní správně fungoval svobodný trh a dokázala dlouhodobě udržet makroekonomickou rovnováhu a ekonomický růst.

V České republice se jednalo hlavně o stanovení právního rámce obchodních společností a jeho vynucování, podmínky a motivace pro restrukturalizaci podniků, ozdravení trhu od bankrotujících firem, fungování sociálního systému apod.

Okruhy technické asistence určuje česká strana, klientem a zadavatelem je vždy pouze vláda.

Technická asistence se týkala těchto projektů :

1. Analýza nebankovních finančních trhů a správy podniků (corporate governance). Studie: Czech Republic - Capital Markets Study, 1998-1999. Studie byla oceněna jako jedna z nejlepších prací Světové banky pro rok 1999.

2. Zpracování Národního ekonomického memoranda (Czech Republic: Country Economic Memorandum), 1999.

3. Technická asistence v oblasti institucionálního rámce pro restrukturalizaci velkých podniků a finančních institucí v hluboké finanční krizi. Projekt byl realizován v roce 2000.

4. Analýza výdajové stránky veřejných financí (Public Expenditure Review). Projekt realizovaný v letech 2000-2001 reflektoval na aktuální problémy české ekonomiky.²²

4.3.4. Granty

I přes svou relativně vysokou vyspělost byla Česká republika příjemcem několika grantů. Mezi nejvýznamnější patřil grant čerpaný v letech 2000 – 2001, který se týkal budování systému pro řízení podmíněných závazků a státního dluhu. Grant byl využit zejména na „výchovu“ lidí a zavádění standardních procedur v této oblasti.

²² Světová banka [online]. [cit. 2.1. 2005]. Dostupné z: <http://www.svetovabanka.cz/>

Celá série grantů byla poskytnuta na projekty v oblasti ekologie, které byly vesměs velmi úspěšné.

Projekty Světového programu ochrany životního prostředí v ČR

Portfolio projektů Světového programu ochrany životního prostředí (Global Environment Facility - GEF²³) v České republice je relativně široké. Pokrývá všechny čtyři oblasti působnosti programu, počínaje ochranou ozónové vrstvy v rámci Montrealského protokolu²⁴, projekt ochrany biologické rozmanitosti, projekt ochrany mezinárodních vod, až k programu zaměřenému na prevenci klimatických změn snižováním emisí skleníkových plynů. V rámci všech čtyř projektů bylo v ČR investováno 12 mil. USD. [17]

- ***Projekt na ochranu ozónové vrstvy***

Česká republika, jako jedna z prvních zemí způsobilých pro přijetí grantu Světového programu ochrany životního prostředí, požádala o podporu Světové banky při přípravě projektu na odstranění látek poškozujících ozónovou vrstvu (LPOV) z fondů GEF. V říjnu 1994 bylo České republice z tohoto programu přiděleno 2,3 mil. USD.

Prvotním cílem bylo postupné snižování výroby a spotřeby LPOV v souladu s Montrealským protokolem. Byly zavedeny technologické změny potřebné pro užívání náhražek za LPOV při výrobě zboží, zejména chladicí techniky a komerčních a průmyslových chladicích zařízení.

Již do roku 1994 došlo v České republice ke značnému snížení spotřeby látek poškozujících ozónovou vrstvu. Bylo to zejména výsledkem zákazu používání freonů jako hnacích náplní ve sprejích z roku 1993. Do roku 1996 bylo eliminování LPOV takřka stoprocentní. Dále u nás pokračuje zbytková výroba a spotřeba těchto látek, která je nutná zejména ve zdravotnictví. [17]

²³ Global Environment Facility je forma mezinárodní spolupráce, která se zaměřuje na financování a řešení problémů globálního životního prostředí. Funguje jako fond, který je podporovaný OSN a Světovou bankou.

²⁴ Montrealský protokol je prováděcím protokolem k úmluvě o ochraně ozónové vrstvy. Byl podepsán v Montrealu dne 16. 9. 1987. Účinnosti nabyl roku 1989. ČSFR přistoupila k Protokolu v roce 1990, účinný byl pro ni od 1. 1. 1991.

- **Strategický plán pro povodí Dunaje**

Česká republika patřila ke třinácti zemím, které v rámci Strategického plánu na ochranu a trvale udržitelný způsob využití Dunaje získaly investice v rámci GEF. Tento plán je součástí Programu na ochranu mezinárodních vod. [17]

- **Projekt ochrany biologické rozmanitosti (biodiverzity)**

Tento projekt vznikl na konci roku 1992 a počátkem 1993, kdy se rozdělil na dva samostatné projekty pro Českou a Slovenskou republiku.

Cílem projektu byla ochrana a posílení druhové rozmanitosti lesních a souvisejících ekosystémů v České republice. K naplnění tohoto cíle byly stanoveny tři hlavní oblasti činnosti:

1. Ochrana tří reprezentativních typů ekosystémů: horské louky (Krkonosy), horské lesy (Krkonosy a Šumava) a nížinné lužní lesy a mokřady (Pálava);
2. Podpora tří soustav přeshraniční ochrany biodiverzity: přírodní rezervace Karkonosze (Polsko), Národní park Šumava (Rakousko, Německo) a nížinné lužní lesy a mokřady řeky Moravy (Slovensko, Rakousko);
3. Vybudování systému trvale udržitelné ochrany druhové rozmanitosti v České republice z finančního hlediska prostřednictvím zavádění alternativních trvale udržitelných způsobů využívání, uživatelských poplatků, souvisejících poplatků pro návštěvníky a koncesí pro řízenou péči o území v rámci limitů jejich únosnosti.

Program ochrany biodiverzity v rámci Světového programu ochrany životního prostředí byl ukončen k 30. červnu 1998. [17]

- **Projekt na využití odpadního tepla v Kyjově**

V rámci tohoto projektu došlo ke snížení emisí skleníkových plynů z kyjovského systému centrálního vytápění prostřednictvím zvýšení energetické efektivity spolehlivosti dodávek tepla pro město Kyjov. Zároveň projekt přispěl k snížení podílu hnědého uhlí na vstupu do výroby tepla a elektrické energie. [17]

4.3.5. Další přínosy členství České republiky ve Světové bance

Finanční pomoc není jediným přínosem členství ve Světové bance. Klientským zemím se otvírá možnost přístupu k projektům financovaným agenturami Skupiny Světové banky v rozvojových zemích. Tento přístup je ovšem závislý na schopnosti českých exportérů obstát v konkurenci na dodávky technologií, zařízení a služeb pro projekty financované těmito institucemi.

Další potenciální přínos spočívá v možnosti využití výsledků rozsáhlé analytické a výzkumné činnosti banky. Především rozbor ekonomické situace jednotlivých zemí je možné využít při koncipování české hospodářské politiky vůči těmto zemím.²⁵

Členství ve Světové bance je rovněž možné využít k odborně kvalifikačnímu růstu zaměstnanců české bankovní finanční sféry, a to nejen účastí na seminářích pořádaných bankou, ale i přímým zapojením do činnosti aparátu banky, kde mohou být zaměstnáni pouze občané členských zemí banky. [5]

Přístup k ohromnému bohatství nahromaděných zkušeností a poznatků, které se týkají fungování celého komplexu mezinárodních úvěrových mechanismů je dalším přínosem pro členské země. Odborníci z těchto států tak mají přístup k nejmodernějším metodám analytické činnosti na makroekonomické a mikroekonomické úrovni. [5]

4.3.6. Budoucnost České republiky ve Světové bance

Již od konce minulého století bylo zřejmé, že vyspělost české ekonomiky a pokročilý stav transformace našeho hospodářství přerůstá potřebu přijímat úvěry od Světové banky. V této souvislosti se začalo diskutovat o tzv. graduaci České republiky ve vztahu k bance. V minulém roce Česká republika tímto procesem prošla. [15]

I přesto, že náš vztah ke Světové bance již není vystavěn na úvěrové bázi, mají obě strany eminentní zájem na další spolupráci. Pro Světovou banku jsou poznatky týkající se transformujících ekonomik velmi cenné, protože s nimi nemá dostatečné

²⁵ MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1995. str. 78

zkušenosti. Česká republika se nachází v pozici, kdy ještě může čerpat technickou asistenci, ale i ta je po naší graduaci postupně (v tříletém období) utlumována.

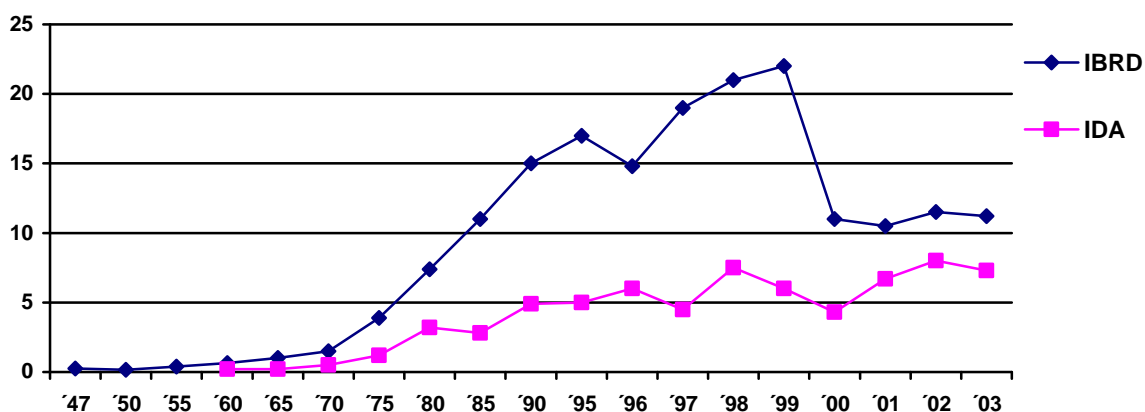
V posledních letech začala Světová banky s Českou republikou spolupracovat na několika projektech v oblastech reformy zdravotnictví, partnerství mezi soukromým a veřejným sektorem a budování znalostní ekonomiky. [15]

5. VYHODNOCENÍ DOSAVADNÍHO PŮSOBNÍ SVĚTOVÉ BANKY

Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj byla založena jako instituce, která měla pomoci s obnovou válkou zničené Evropy. Poté co tuto roli převzal Marshallův plán, přesunula banka své aktivity do oblastí rozvojové pomoci. Komplexnost této oblasti přiměla banku zřídit další agentury (IFC, IDA, ISCID a MIGA). Každá z těchto organizací se soustředí na pomoc při řešení a financování specifické problematiky rozvojového světa.

Rozhodující podíl na objemu úvěrových prostředků Skupiny Světové banky mají IBRD a IDA. Tento objem roste téměř neustále od založení obou organizací. V roce 1965 poskytla IBRD poprvé úvěry v celkové výši přesahující 1 mld. USD. IDA překročila tuto hranici na počátku 70. let. V dalších letech začal vzrůstající trend prudce akcelarovat, což kopírovalo zvyšující se potřeby rozvojového světa. Až na výjimky rostl objem úvěrů až do roku 1999, kdy obě agentury poskytly úvěry v celkové výši přes 28 mld. USD. Rok 2000 znamenal odklon od tohoto trendu. Světová banka se spíše než na objem začala soustředit na zaměření a kvalitu půjček. Prioritou se staly investice do plnění nově přijatých Rozvojových cílů tisíciletí (*viz. kapitola 5.2.*). Od tohoto roku objem půjček obou organizací osciluje mezi 15 až 20 mld. USD.

Graf č. 5.1 - Vývoj půjček IBRD a IDA (mld. USD)

zdroje: 1. Bakule, V. Světové finance, 2. The Annual World Bank Report 2000,2003

Světová banka je jednou z nejdůležitějších organizací v systému světové rozvojové pomoci. Na tuto pomoc plyne každoročně mnoho desítek miliard dolarů. Podle mnohých kritiků však výsledky aktivit rozvojových organizací neodpovídají sumám na tuto pomoc vynakládaným.

5.1. Rozvojová pomoc

5.1.1. Vznik rozvojové pomoci

Lidská historie a kultura zná dlouhou tradici, ve které lidé s lepším ekonomickým postavením pomáhali chudším. Tato tradice se po staletí formovala z etických hodnot jednotlivých světových náboženství, moderních filozofických směrů i novodobého systému lidských práv. Termín rozvojová spolupráce se zrodil po druhé světové válce jako výraz nejnovější formy této tradice. Svět dvacátého století znal do té doby spíše tzv. humanitární pomoc (v britském prostředí možná trochu výstižněji nazývanou jako tzv. pomoc krizovou), která vždy bezprostředně a krátkodobě reagovala na přírodní katastrofu či následky ozbrojeného konfliktu a v krizových oblastech. Tzv. rozvojová spolupráce se naproti tomu zaměřila na monitorování dlouhodobých sociálních a ekonomických podmínek, ve kterých lidé v méně rozvinutých zemích světa žijí, a na hledání způsobů, jak by se daly tyto podmínky zlepšit. [19]

Díky vzniku nadnárodních institucí a ekonomické i kulturní globalizaci se postupem času radikálně zvýšilo propojení mezi jednotlivými světadíly a tím i povědomí lidí ve vyspělých zemích (Evropa, Severní Amerika, Japonsko atd.) o dění v jiných, často daleko chudších částech planety. Vznik globálního trhu a jeho nepřímý vliv na podmínky v mnoha částech světa přinesl nové otázky a nová témata. Lidé ze Severu (vyspělé země ze severní části zeměkoule) začali více cestovat na Jih (méně rozvinuté země na jihu zeměkoule) a zajímat se o tamní dění. Opačným směrem - z Jihu na Sever - začalo naopak díky globálním migračním trendům proudit čím dál více obyvatel, kteří do euroamerického povědomí přinášeli doposud neznámá témata chudoby, strukturálních ekonomických i sociálních problémů méně rozvinutých zemí. [19]

Stále zásadnější otázkou rozvojové spolupráce se proto staly drastické ekonomické a sociální podmínky, ve kterých lidé v méně rozvinutých zemích žijí a také rostoucí propojení, které mezi Severem a Jihem začalo vznikat. Technický pokrok, schopný produkovat přesnější ukazatele ekonomické vyspělosti i mnohých jiných indikátorů rozvoje po celém světě, poté umožnil propastné rozdíly mezi oběma stranami jasněji pojmenovat. Spolu s tím rostlo i povědomí o tom, že vyspělý svět disponuje určitými prostředky (finance, globální instituce), kterými by bylo možné tento stav zvrátit.

5.1.2. Vývoj rozvojové pomoci

Během několika posledních desetiletí se přístupy k tomu, co vlastně rozvojová spolupráce představuje, postupně vyvíjely. V šedesátých letech kladly vlády rozvinutých zemí a jimi vytvořené instituce pro boj s chudobou (např. Světová banka) hlavní důraz na podporu ekonomického růstu v chudých zemích a maximální využití nových vědeckých a technických poznatků. Takový přístup ovšem brzy narazil na své limity. Ekonomický růst v mnoha chudých zemích totiž zdaleka nesloužil většině chudé populace a mnohde pouze zvyšoval jejich vnitřní nerovnováhu. [19]

Během sedmdesátých let minulého století proto nastala v rozvojovém myšlení malá revoluce. Na rozvoj bylo stále méně pohlíženo jako na prostou aplikaci ekonomických receptů na chudobu. Více pozornosti se začalo věnovat diverzifikaci ekonomického růstu tak, aby zasáhl opravdu všechny sektory dané společnosti a sloužil všem jejím obyvatelům. Rozvojová pomoc také postupně dostala daleko širší než jen ekonomickou a sociální podobu. Akcentovat se v ní začaly otázky růstu populace, využívání přírodních zdrojů a otázek životního prostředí. [19]

Na počátku osmdesátých let nastala nová etapa rozvojové pomoci, zaměřené na řízení makroekonomické situace. Tato etapa byla nastartována první půjčkou na strukturální adaptaci, kterou Světová banka poskytla v roce 1980. V té době také došlo ke značnému konsensu mezi dárcovskými zeměmi o podmínkách pro poskytování půjček a také zahraniční pomoci. Dárcovské země začaly klást více podmínek pro poskytování pomoci a jejich pomoc začala být také více vázána na podporu vlastního exportu. Tyto faktory se staly novým typem motivací pro poskytování pomoci.

Realizaci konkrétních kroků v rámci rozvojové spolupráce ovšem dodnes provází nedostatečná finanční podpora ze strany vyspělých států. Drtivá většina z nich se ve svých výdajích na rozvojovou pomoc pohybuje hluboko pod limitem doporučeným OSN (0,7 % HDP).

Nejvýznamnější mezinárodní rozvojové organizace

- Organizace spojených národů
- **Skupina Světové banky**
- Mezinárodní měnový fond
- Rozvojové banky
 - Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBRD)
 - Asijská rozvojová banka (ADB)
 - Islámská rozvojová banka (IDB)
 - Africká rozvojová banka (AFDB)
 - Meziamerická rozvojová banka (IADB)
- Světová obchodní organizace (WTO)

5.1.3. Hlavní indikátory efektivity rozvojové pomoci

Podmínky rozvojových zemí se dají charakterizovat mnoha používanými ukazateli. Světová banka mezi nejvýznamnější řadí následující:

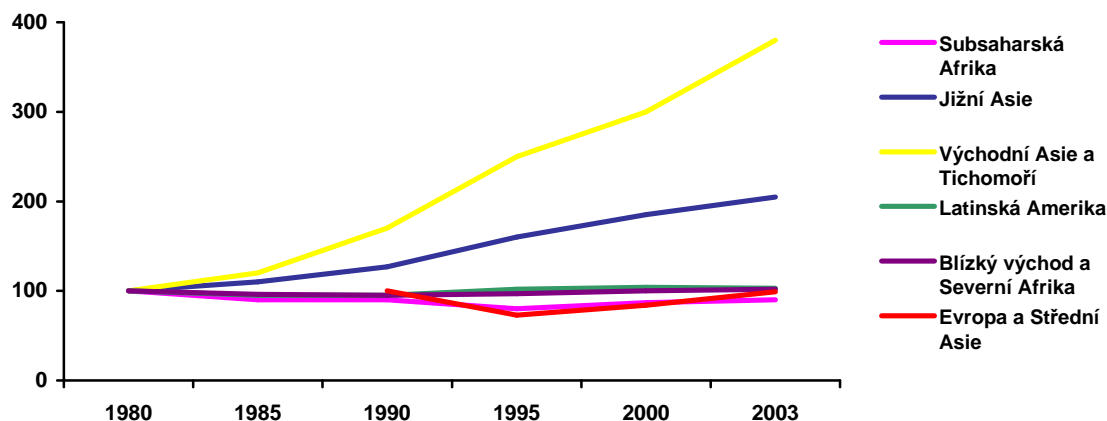
HDP na obyvatele

Tento ukazatel nabývá v podmínkách nejchudších rozvojových zemí zcela jiného významu než v rozvinutých státech. V oblastech, které se potýkají s nedostatkem pitné vody či s obrovským rozsahem vážných chorob je snaha o dosažení růstu HDP na obyvatele až druhořadá.

I přesto je zřejmé, že bez ekonomického růstu nemůže být dosaženo snížení chudoby. Z dlouhodobého pohledu se ukazuje, že země, které dosáhly ekonomického růstu, zaznamenaly značné úspěchy v redukci chudoby.

Nejrychleji rostou ekonomiky Východní a Jižní Asie. V ostatních oblastech se nepodařilo dosáhnout významnějšího růstu ekonomické výkonnosti.

Graf č. 5.1.3.1 - HDP na obyvatele, 1980 - 2003 (1980 = 100)

zdroj: The World Bank Atlas 2003

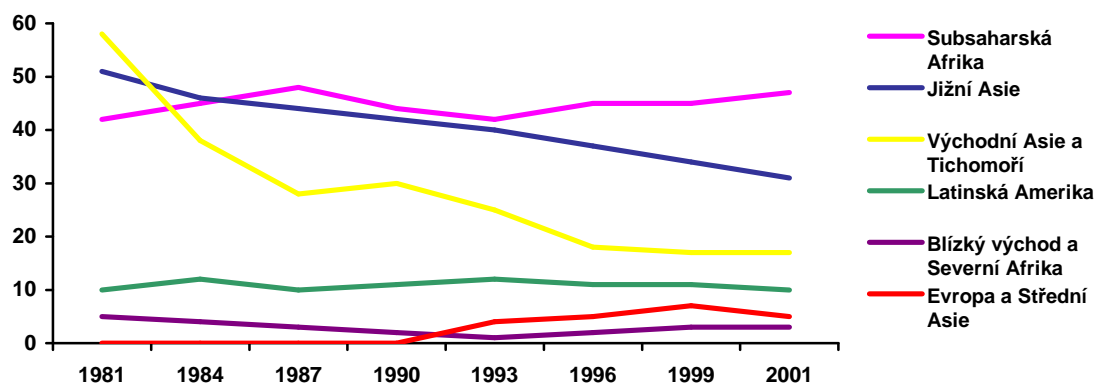
Ukazatele chudoby

K určování míry chudoby se používá řada ukazatelů. Tím nejčastějším je příjmový indikátor 1 USD a 2 USD na den.

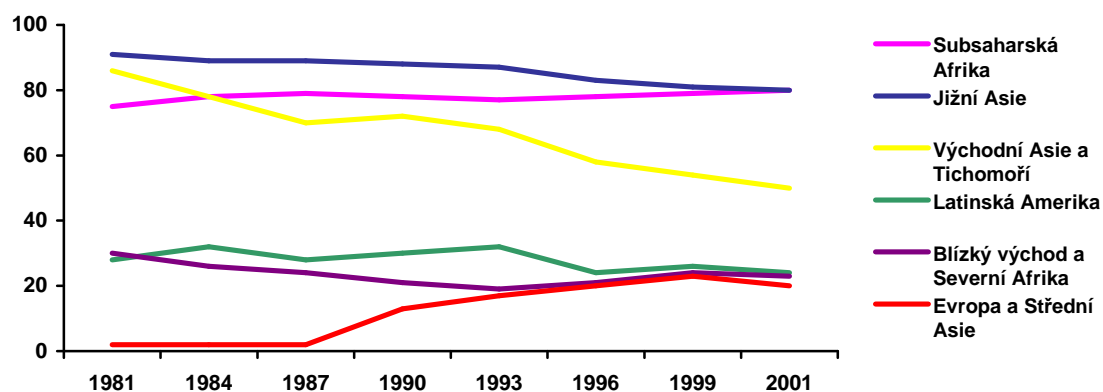
Podíl obyvatel rozvojových států žijících za méně než 1 USD klesl ze 40 % v roce 1981 na 21 % v roce 2001. I přesto je na světě stále 1.1 mld. lidí nedosahujících tohoto příjmového kritéria.

Tento globální průměr ovšem nevystihuje velké rozdíly v jednotlivých regionech. Ve Východní Asii (především zásluhou Číny) klesl ve sledovaném období tento ukazatel o 38 %. Také v Jižní Asii došlo k výraznému zlepšení. Ostatní rozvojové regiony již tak úspěšné nejsou. V Evropě a Střední Asii došlo s pádem socialistického bloku a nástupem transformace ke zhoršení ukazatelů chudoby, které se opět pozvolna začínají zlepšovat. Nejméně příznivě se jeví situace v Subsaharské Africe, kde dochází k poklesu či stagnaci příjmových indikátorů a zároveň k prudkému zvyšování počtu obyvatel. V celkových číslech se počet obyvatel žijících pod touto hranicí téměř zdvojnásobil.

Graf č. 5.1.3.2 - Podíl obyvatel žijících za méně než 1 USD na den (1981 - 2001) (%)

Graf č. 5.1.3.3 - Podíl obyvatel žijících za méně než 2 USD na den (1981 - 2001) (%)

zdroj: The World Bank Atlas 2003

Průměrná délka života

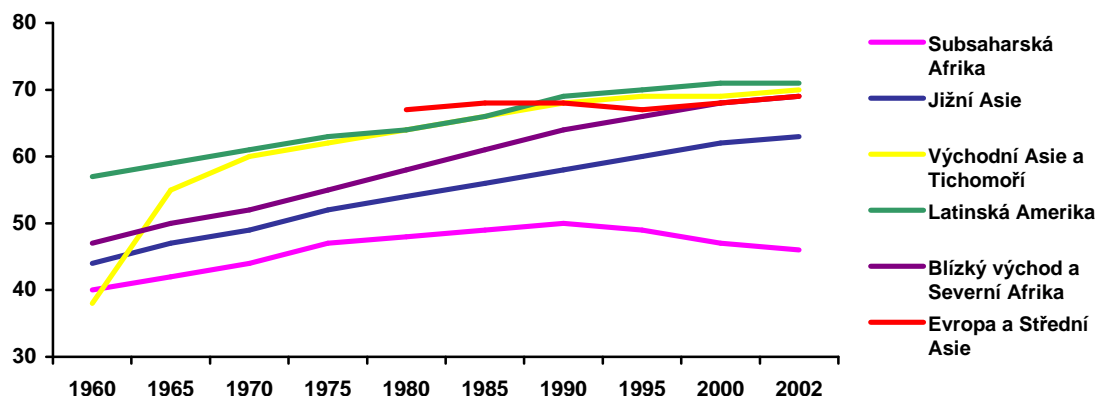
Tento indikátor je jeden z nevíce příznivých. Ve všech rozvojových regionech došlo v posledních desetiletích k výraznému zvýšení průměrné délky života.

Tento trend má své kořeny v rapidním zkvalitnění a rozšíření zdravotní péče, která byla před počátkem poskytování rozvojové pomoci v některých oblastech minimální. Důležitým faktorem tohoto nárůstu je i výrazné snížení úmrtnosti novorozenců a dětí do pěti let. Tyto ukazatele začaly vykazovat prudké zlepšení v 50. a 60. letech.

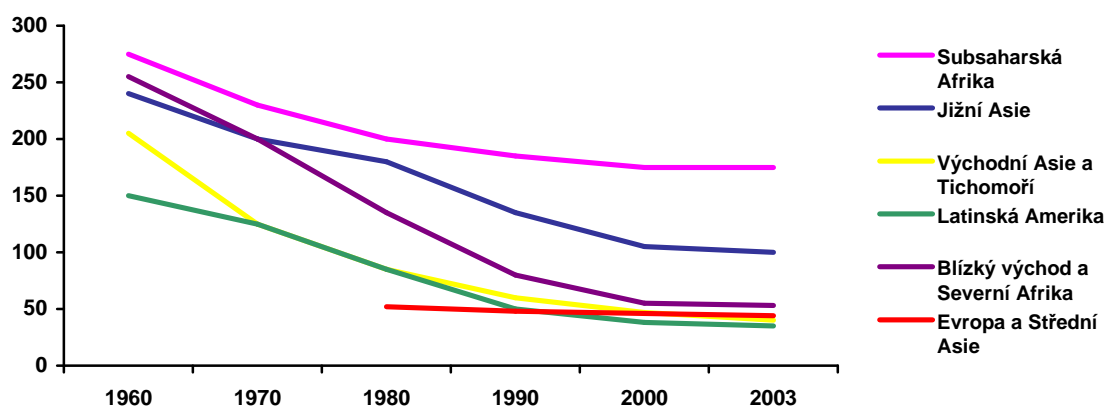
Od počátku 90. let lze pozorovat negativní trend průměrné délky života v subsaharské Africe, který je způsoben obrovským rozšířením nemoci AIDS. Více než

dvě třetiny lidí, kteří zemřou na AIDS, žijí v subsaharské Africe. Očekává se, že bude pokračovat růst počtu obětí, s nejhorším dopadem pociťovaným v příští dekádě. Mnohé země začínají zlepšovat prevenci, ale vysoké rozšíření choroby znamená, že pouze extrémně úspěšná kampaň může pozvolně snížit míru úmrtnosti.

Graf č. 5.1.3.4 - Průměrná délka života, 1960 - 2002

Graf č. 5.1.3.5 - Dětská úmrtnost do pěti let, 1960 - 2003 (na 1000 porodů)

zdroj: The World Bank Atlas 2003

Dokončené základní vzdělání

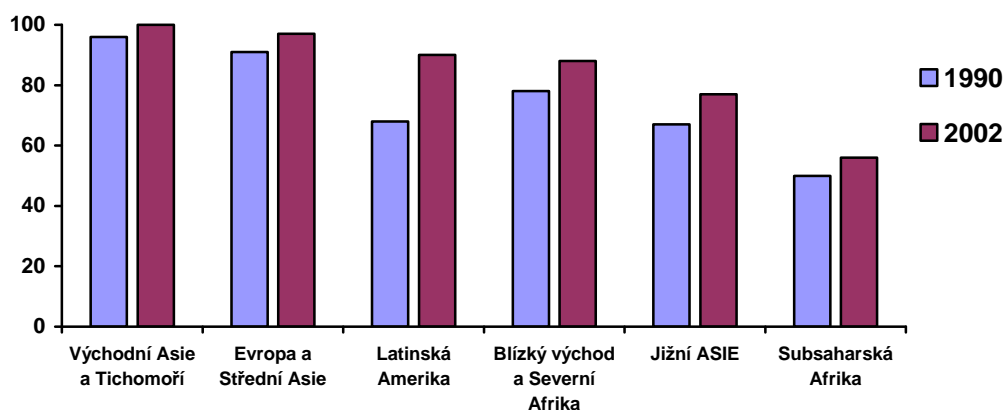
Počet ngramotných se na světě odhaduje na 875 miliónů, z toho jsou dvě třetiny ženy. V rozvojových zemích každé třetí dítě nedokončí ani pět tříd základní školy. Poslat chlapce nebo dívku do školy znamená ztrátu příjmu z práce tohoto dítěte, což si stále

mnoho rodin nemůže dovolit. Zároveň to znamená i investici, neboť v mnoha rozvojových státech se platí školné, a to i na základních školách. A tak když rodina volí mezi dcerou nebo synem, velmi často dá přednost chlapci, který zajistí lepší zhodnocení vložené investice, protože i v dospělosti (na rozdíl od dívky) zůstává součástí své původní rodiny.

Nejlépe ze srovnání jednotlivých oblastí vychází Východní Asie a Evropa se Střední Asií, kde se počet lidí s dokončeným základním vzděláním blíží 100 %. V subsaharské Africe se v minulé dekádě tento ukazatel přehoupl přes 50 %.

I když se za poslední desetiletí podařilo snížit počet lidí, kteří neumí číst a psát v průměru o 4 %, je zpřístupnění základního vzdělání pro všechny děti jednou z největších výzev rozvojového světa.

Graf č. 5.1.3.6 - Podíl obyvatelstva s dokončeným základním vzděláním (%)

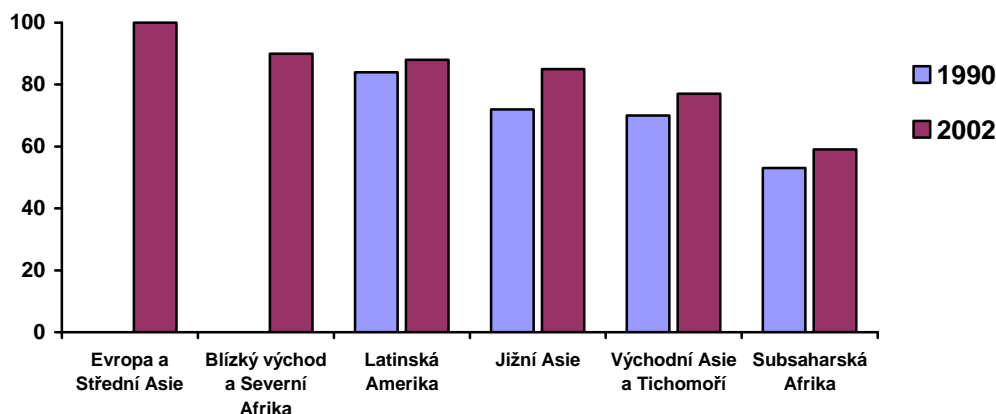
zdroj: The World Bank Atlas 2003

Přístup ke zdrojům pitné vody

Hygienicky bezpečná čistá pitná voda a účinná kanalizace jsou jedněmi ze základních civilizačních potřeb v rozvojových státech. Nemoci, způsobené bakteriemi, viry nebo parazity, vázanými na vodní prostředí zde sužují velkou část obyvatel a jsou hlavní překážkou podstatného zlepšení jejich zdravotního stavu. V některých rozvojových zemích podíl obyvatelstva, který má přístup ke zdrojům dobré vody, dokonce klesá, protože počet lidí prudce roste.

Za poslední desetiletí se přeci jen podařilo zvýšit podíl obyvatelstva s přístupem ke zdrojům upravené pitné vody. Tento trend je však pozvolný a rozvojové programy v této oblasti nedosahují potřebných výsledků.

Graf č. 5.1.3.7 - Podíl obyvatelstva s přístupem k upraveným zdrojům pitné vody (%)

zdroj: The World Bank Atlas 2003

5.1.4. Zadluženost rozvojových zemí

Jedním z nejpálčivějších problémů s nímž se potýkají málo rozvinuté země, je jejich obrovská zadluženost. Tyto dluhy ohrožují samu existenci mnoha států a jejich obyvatele ženou do stále větší chudoby. Dluhy a z nich pramenící nedostatek kapitálu znemožňují nejen rozvoj, ale zároveň omezují přístup obyvatel ke vzdělání a základním životním potřebám. Příjmy nejzadluženějších a nejchudších zemí stačí mnohdy pouze na splácení úroků a nezbývá dostatek prostředků na nejnutnější sociální potřeby obyvatel.

5.1.4.1. Stručná charakteristika příčin zadlužení rozvojových zemí ve 20. století

V polovině šedesátých let věřilo mnoho ekonomů a politiků, že rozvojové země by mohly vybudovat svá hospodářství velmi rychle za pomoci půjčeného kapitálu. Tento optimismus vedl k přesvědčení, že díky nově vybudovanému hospodářství tyto země významně zvýší svůj export a tyto příjmy umožní v průběhu několika málo desetiletí splatit veškeré dluhy. Díky těmto soudům poskytovaly světové rozvojové organizace rozsáhlé

podpory a půjčky na investice do energetiky, těžebního průmyslu, dopravní infrastruktury, zemědělství apod. [20]

Těmto optimistickým vizím učinilo přítrž několik globálních ekonomických jevů v 70. a 80. letech. Prvním z nich byla ropná krize v 70. letech, která několikanásobně zdražila ceny ropy, na níž byly rozvojové země existenčně závislé (řada rozvojových zemí měla orientované ekonomiky na naftové technologie). V osmdesátých letech si USA začínají půjčovat obrovské sumy na svůj zbrojní program, což vedlo k rapidnímu nárůstu cen úvěrů - úrokové sazby vzrostly až na 20 %. Znamenalo to nejen ztíženou dostupnost dalších úvěrů, ale také zdražení již existujících dluhů. Tyto jevy byly hlavní příčinou neschopnosti rozvojových zemí splácet úvěry a zhoršení jejich ekonomické situace.

Velký podíl na současné krizi nesou i mezinárodní finanční instituce. Ať již jde o jejich prognózy v rozvoji světového hospodářství, podle nichž se rozvojové země soustředily na těžbu rud a pěstování monokultur a jen málo rozvíjely výrobu finálních výrobků. Chyb se dopustily také průmyslové země podporou megalomaničtých projektů, z nichž mnohé nikdy nezačaly výrobu, ale spolykané miliardy musí dodnes zadlužené rozvojové země splácet.

5.1.4.2. Snaha o řešení dlužnické situace rozvojových zemí

Ještě na počátku 80. let byla dluhová krize chápána jako dočasný problém likvidity a v souladu s tímto názorem bylo snížení dluhové povinnosti vždy jen částečné a krátkodobé. V polovině 80. let bylo uznáno, že se jedná o závažný problém a země tzv. Pařížského klubu sdružující největší věřitele světa přistoupily k radikálnější redukci závazků svých dlužníků. Nepodařilo se ovšem zastavit růst dluhového zatížení a kumulaci nedoplatek. Za této situace vznikla iniciativa pro tzv. Hluboce zadlužené chudé země – (Heavily Indebted Poor Countries – HIPC). [20]

HIPC

Iniciativa HIPC byla zahájena v roce 1996 a po ní následovala v roce 1999 posílená iniciativa HIPC. Programy se soustředily na odpouštění zejména takových dluhů, u kterých věřitele představovaly instituce jako Světová banka, MMF a regionální rozvojové

banky. Realizace iniciativy HIPC je velice technicky náročná, poměrně zdlouhavá a obtížně dosahuje reálného úspěchu.

Aby mohlo dojít ke zrušení dluhu v rámci HIPC iniciativy, dlužník musí:

- vykazovat nízký příjem na hlavu,
- demonstrovat účinnou reformní praxi,
- poměr čisté současné hodnoty dluhu a exportu musí překračovat 150 %,
- poměr čisté současné hodnoty dluhu a příjmu z daní musí u otevřených ekonomik, překračovat 250 %.[20]

Při hodnocení HIPC iniciativ lze sledovat smíšené výsledky. I když se podařilo snížit dluh u zemí patřících do skupiny HIPC, ke stejnému poklesu ovšem došlo i u rozvojových zemí mimo tuto skupinu.

5.2. Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals)

Rozvojové cíle tisíciletí, tzv. Millennium Development Goals, jsou programem na snížení chudoby sestaveným ze závazků přijatých na mezinárodních konferencích a summitech během devadesátých let a schváleným v září roku 2000 v OSN 147 hlavami států a vlád z celkem 191 zemí. Hlavním iniciátorem této strategie byla Světová banka ve spolupráci s MMF. Ze souboru osmi rozvojových cílů, které mají být splněny do roku 2015, je prvních sedm cílů zaměřeno na zlepšení situace v nejchudších zemích světa, poslední cíl se týká i vyspělých států, které by měly usilovat o vybudování globálního partnerství.

Osm Rozvojových cílů tisíciletí:

1. Odstranit extrémní chudobu a hlad

Úkol do roku 2015: snížit na polovinu počet lidí, kteří žijí z méně než 1 USD na den a trpí hladem. Asi 1,2 miliardy lidí je nuceno žít s denním příjmem nižším než jeden americký dolar. Téměř 800 milionů lidí nemá dostatek jídla, který by jim umožňoval vést normální, zdravý a aktivní život.

2. Dosáhnout základního vzdělání pro všechny

Úkol do roku 2015: Zajistit, aby všichni chlapci a všechny dívky dokončili základní vzdělání. Téměř 113 milionů dětí dosud nenavštěvuje základní školy. Více než 850 milionů lidí na celém světě neumí číst a psát.

3. Prosazovat rovnost pohlaví a dát více příležitostí ženám

Úkoly do roku 2005 a 2015: Odstranit nerovnosti mezi pohlavími v základním a středním školství do roku 2005 a na všech úrovních do roku 2015. V mnoha zemích nemají ženy stejný přístup ke vzdělání jako muži, dalším problémem je postavení žen na trhu práce a nerovné zastoupení mužů a žen v rozhodovacích procesech. Dvě třetiny negramotných osob na světě jsou ženy a podíl žen mezi nezaměstnanými je oproti mužům dvojnásobný.

4. Snížení dětské úmrtnosti

Úkol do roku 2015: Snížit úmrtnost dětí do pěti let o dvě třetiny. Každoročně umírá asi 11 milionů dětí mladších pěti let z příčin, jimž je možné zabránit.

5. Zlepšení zdraví matek

Úkol do roku 2015: Snížit podíl porodní úmrtnosti matek o tři čtvrtiny. V rozvojových zemích je riziko úmrtí při porodu 1 : 48.

6. Zamezit šíření HIV / AIDS, malárie a tuberkulózy

Cíl do roku 2015: Zastavit a zvrátit šíření HIV/AIDS, malárie a dalších chorob. Asi 40 mil. osob žije s HIV/AIDS. Kolem 120 milionů párů nemá přístup k antikoncepci, i když by ji chtělo užívat.

7. Zajistit trvalou udržitelnost pro životní prostředí

Úkoly do roku 2015 a 2020: Začlenit principy trvale udržitelného rozvoje do státních politik a zabránit ztrátám přírodního bohatství. Do roku 2015 snížit počet lidí bez přístupu k pitné vodě na polovinu. Více než miliarda lidí postrádá přístup k nezávadné pitné vodě a asi 2,4 miliardy k základní hygieně. Do roku 2020 dosáhnout výrazného zvýšení kvality života minimálně 100 milionů obyvatel příměstských chudinských čtvrtí.

8. Posilování Světového partnerství pro rozvoj

Úkoly do roku 2015: Zejména vyspělé země jsou vyzývány ke splnění následujících úkolů:

Zpřístupnění trhů: zajistit volný přístup na své trhy pro zboží vyprodukované v chudých zemích - přijmout politiku bezcelního a beztarifního přístupu na své trhy pro veškeré zboží z nejzaostalejších zemí.

Odpouštění dluhů: zavést do praxe program snižování tíživosti dluhů chudých zemí a odhodlat se ke zrušení oficiálních dluhů těžce zadlužených chudých států, pokud prokáží své hmatatelné úsilí o snížení chudoby.

ODA (oficiální rozvojová pomoc): zvýšit rozvojovou pomoc zemím, které své prostředky prokazatelně používají na snižování chudoby.²⁶

5.2.1. Stav plnění Rozvojových cílů tisíciletí v jednotlivých regionech

Obecně se má za to, že Rozvojové cíle tisíciletí jsou splnitelné. Některé země budou ovšem potřebovat daleko silnější pomoc, než jaká je poskytována doposud. Ve výroční zprávě vydané v roce 2002 došla Světová banka k závěru, že ke splnění těchto cílů by bylo zapotřebí dodatečné pomoci v hodnotě 40 až 60 miliard USD ročně. I Generální tajemník OSN Kofi Annan vyzval dárcovské státy, aby zdvojnásobily úroveň zahraniční pomoci na 100 miliard USD ročně k dosažení cílů, které vytyčil Summit tisíciletí²⁷.

V reakci na tuto výzvu rozvojových organizací se čelní představitelé zemí celého světa zavázali poskytnout dodatečnou zahraniční pomoc v hodnotě 12 miliard USD ročně do roku 2006. Ačkoliv celková částka nedosáhla potřebné výše, zastavila alespoň trend snižování zahraniční pomoci a je možné, že dárcovské země budou její zásluhou ochotny poskytnout více, pokud budou splněny jejich požadavky na zajištění odpovědnosti a získání informací o výsledcích.

²⁶ Rozvojovka [online]. [cit. 5.3. 2005]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/>

²⁷ Summit konaný na půdě OSN v září 2000, na kterém byly přijaty Rozvojové cíle tisíciletí.

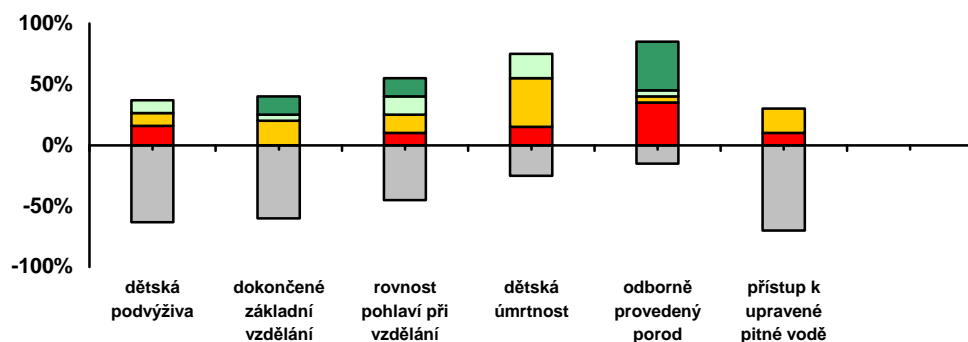
Plnění Rozvojových cílů tisíciletí je každý rok monitorováno a podrobně analyzováno. Tuto činnost ovšem značně komplikuje špatný přístup k adekvátním statistickým údajům v některých zemích.

Podle momentálního stavu plnění Rozvojových cílů tisíciletí rozděluje Světová banka jednotlivé státy do pěti skupin.

- Podíl zemí, které již dosáhly rozvojového cíle. Úkolem těchto států je pokračovat v pozitivním trendu a nedopustit opačný vývoj.
- Podíl zemí, které jsou na dobré cestě dosáhnout rozvojového cíle ve stanoveném časovém horizontu.
- Podíl zemí, které bez výrazného zrychlení pokroku nedosáhnou rozvojových cílů v daném horizontu.
- Podíl zemí, které velmi pravděpodobně nedosáhnou rozvojových cílů. V některých parametrech se tyto státy dokonce zhoršují.
- Podíl zemí, které postrádají statistický systém, který by nabízel adekvátní data pro měření pokroku v jednotlivých oblastech rozvoje.

Východní Asie a Tichomoří – země tohoto regionu učinili velký pokrok v redukci chudoby, ve zpřístupnění vzdělání a zrovnoprávnění pohlaví. Především Čína a Vietnam zaznamenali obrovský pozitivní skok v podílu obyvatelstva s příjmem nad 1 USD denně.

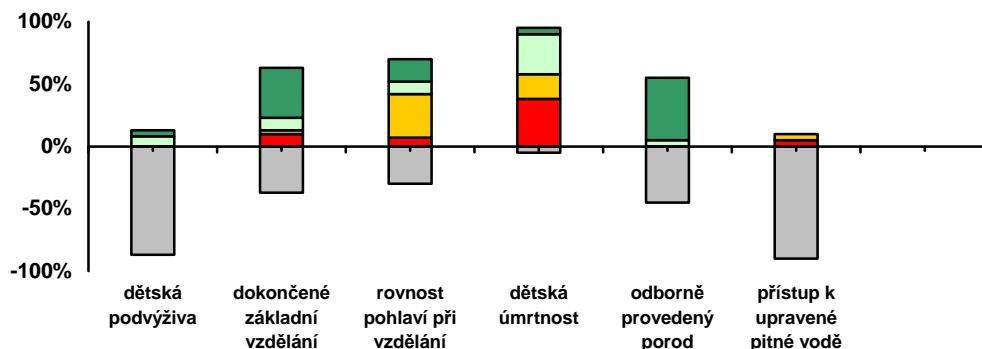
Graf č. 5.2.1.1 - Plnění rozvojových cílů - Východní Asie a Tichomoří - 23 zemí (2 mld. obyvatel)

zdroj: The World Bank Atlas 2003

Evropa a Střední Asie – na počátku transformace zaznamenala většina zemí této oblasti zhoršení příjmových indikátorů chudoby. I když mnoho států dnes již dosahuje ekonomického růstu, je zde řada zemí, většinou bývalého Sovětského svazu, které budou potřebovat rychlou akceleraci ekonomiky, aby dosáhli rozvojových cílů. V dalších ukazatelích je na tom tento region relativně dobře.

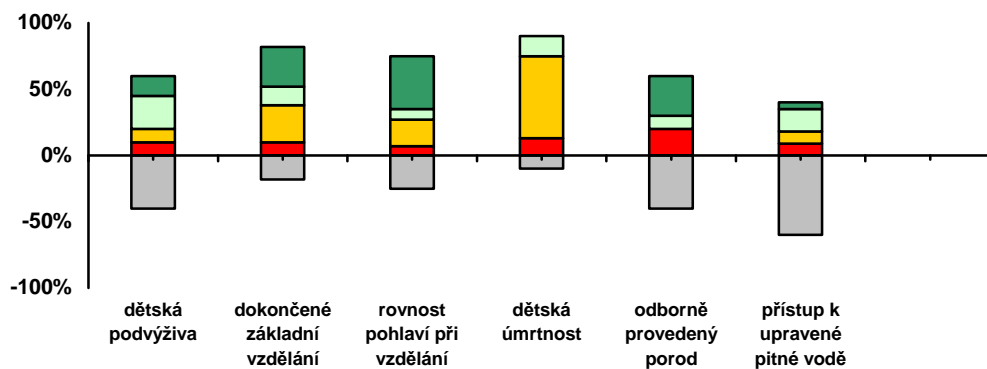
Garf č. 5.1.2.2 - Plnění rozvojových cílů - Evropa a Střední Asie - 28 zemí (480 mil. obyvatel)

zdroj: The World Bank Atlas 2003

Latinská Amerika – v celé řadě ukazatelů je na tom tento region poměrně úspěšně. Latinská Amerika dosahuje nejvyššího HDP na obyvatele a je na dobré cestě k dosažení 1. cíle (hranice 1 USD na den). Zároveň je zde nejdelší průměrná délka života. Pro tento region bude klíčové dosažení a udržení ekonomické stability.

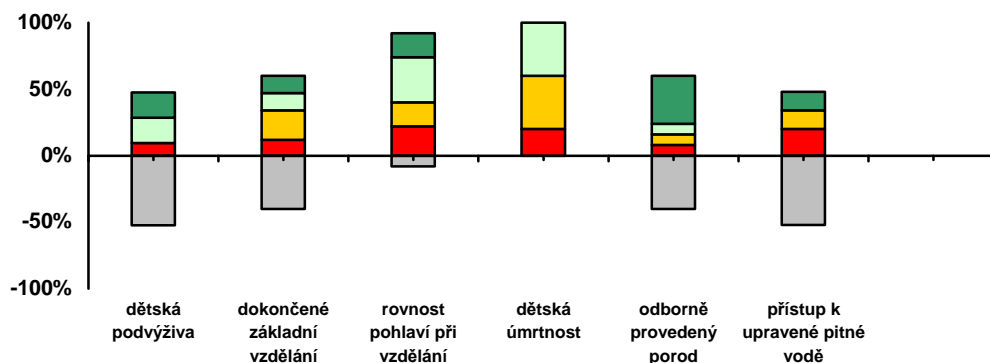
Graf č. 5.1.2.3 - Plnění rozvojových cílů - Latinská Amerika - 33 zemí (520 mil. obyvatel)

zdroj: The World Bank Atlas 2003

Blízký východ a Severní Afrika – tato oblast nezaznamenala za poslední desetiletí žádný pokrok ve snižování chudoby. Příjmové kritérium 2 USD na den se dokonce mírně zhoršilo (země tohoto regionu ovšem vycházeli z poměrně příznivých ukazatelů). Zlepšení zde bylo dosaženo v rozvoji infrastruktury, přístupu ke zdrojům pitné vody a zpřístupnění základního vzdělání.

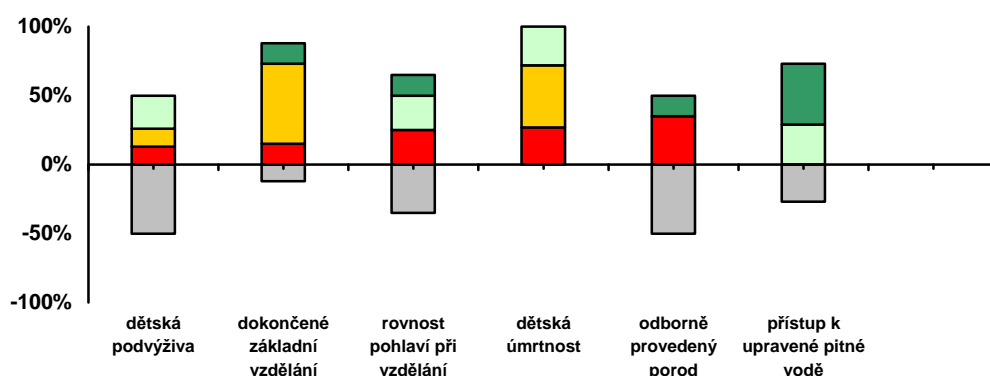
Graf č. 5.1.2.4 - Plnění rozvojových cílů - Blízký vých. a Sev. Afrika - 16 zemí (300 mil. obyvv.)

zdroj: The World Bank Atlas 2003

Jižní Asie – s ročním HDP 460 USD na obyvatele je tento region domovem 40 % všech obyvatel světa s příjmem nižším než 1 USD na den. Pozitivním trendem je růst HDP v průměru o 5,4 % ročně, což pomáhá zlepšit indikátory chudoby. Faktem zůstává, že pouze rapidní zlepšení prakticky všech kritérií Rozvojových cílů tisíciletí, povede k jejich naplnění.

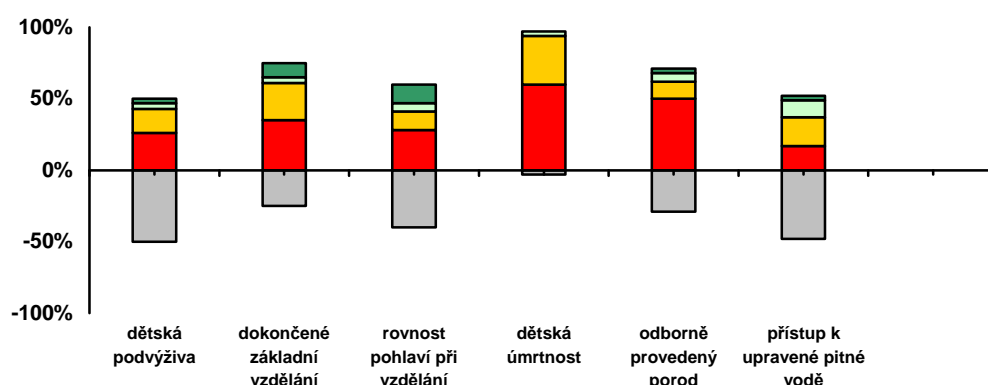
Graf č. 5.1.2.5 - Plnění rozvojových cílů - Jižní Asie - 8 zemí (1,38 mld. obyvatel)

zdroj: The World Bank Atlas 2003

Subsaharská Afrika – v této části světa nedochází k takovému růstu ekonomiky, který by vedl k poklesu chudoby. Podle prognóz zde bude počet lidí žijících pod hranicí chudoby dokonce přibývat. Subsaharská Afrika je prakticky ve všech rozvojových cílech pozadu oproti ostatním regionům. Kvůli pandemii AIDS zde klesla průměrná délka života z 50 let v roce 1990 na současných 46 let. Zastavení šíření nemoci AIDS stejně jako malárie a tuberkulózy bude v následujících letech nejdůležitějším cílem rozvojových organizací v této oblasti.

Graf č. 5.1.2.6 - Plnění rozvojových cílů - Subsaharská Afrika - 48 zemí (670 mil. obyvatel)

zdroj: The World Bank Atlas 2003

5.3. Kritika Světové banky

V období po roce 1950 se začaly ukazovat četné negativní dopady na životní prostředí i sociální situaci obyvatel, které byly způsobeny velkými a finančně náročnými projekty Světové banky především v energetické, zavodňovací a dopravní oblasti. Byly příčinou např. přesídlení několika milionů obyvatel či globálního zvýšení emisí.

V období po roce 1970, kdy banka prohlásila za svůj hlavní cíl boj proti světové chudobě, se ukázalo, že některé projekty nejen že nepomáhají zmírňovat chudobu, ale navíc spíše omezují místní rozvoj, zvyšují závislost na zahraniční pomoci a zboží. Vedle toho se neustále zvyšuje dluh rozvojových zemí, které často splácejí více, než dostávají v nových půjčkách, a zároveň tyto splátky pohlcují značnou část HDP dané země. V důsledku toho jsou země nuceny omezovat státní výdaje především v sociální a

zdravotní oblasti, výdaje na vzdělávání. Těmito opatřeními jsou pak postiženi opět především nejchudší obyvatelé.

Kritika banky celosvětově zesílila především od druhé poloviny 80. let. V tomto období rovněž dochází k prvním oficiálním kontaktům mezi nevládními organizacemi, jakožto největšími kritiky Světové banky, a bankou samotnou.

V současnosti jsou nejčastějším předmětem kritiky negativní dopady projektů na životní prostředí a sociální podmínky obyvatel, netransparentnost a nedostatečná odpovědnost banky za projekty, malé či žádné zapojení občanské společnosti při posuzování připravovaných projektů, nedostatečná informační politika. Kritizovány jsou především programy strukturálních úprav, podpora projektů vyčerpávajících neobnovitelné zdroje a malá podpora obnovitelných zdrojů, násilné přesídlování milionů obyvatel, rozsáhlé odlesňování v důsledku zemědělských či těžebních projektů, zásahy do krajiny, důsledky projektů výstavby velkých přehrad, ropovodů a zlatých dolů, podpora nedemokratických státních režimů (*nejvíce kritizované projekty Světové banky viz. příloha č. 1.*).

Výsledkem kritiky jsou některé reformy, ke kterým banka postupně a pomalu přistupuje. Banka veřejně proklamuje své snahy o reformu, ustavila tzv. ochranné politiky - Safeguard Policies²⁸, zahájila novou informační politiku a založila Inspekční panel²⁹.

Ve svém přístupu ke Světové bance se kritici rozcházejí: jedni navrhují ji zrušit a popřípadě vybudovat celou znovu, druzí pak reformovat. Podle mnoha kritiků pocházejí mnohé z problémů z velikosti banky. Existuje v podstatě několik obecných principů, na kterých se shoduje většina těch, kteří chtějí Světovou banku reformovat:

- Světová banka by se měla zmenšit, nyní je obtížně řiditelnou, neefektivní byrokratickou institucí,

²⁸ Ochranné politiky mají zajistit větší odpovědnost banky a prevenci před možnými destruktivními vlivy projektů pomocí jejich včasného a preventivního zjišťování. Mají chránit životní prostředí a místní obyvatelstvo.

²⁹ Inspekční panel Světové banky je nezávislým orgánem, který má za úkol přijímat stížnosti od dotčených obyvatel na nedodržení pravidel při realizaci projektů.

- podstatnou část projektů Světové banky by měly tvořit granty nebo bezúročné úvěry na humanitární aktivity (školství, zdravotnictví, životní prostředí aj.),
- přenést rozhodování o projektech z Washingtonu více na lokální úroveň,
- soustředit se na větší počet menších půjček namísto masivních úvěrů,
- zvětšit podíl do moderních, ekologicky orientovaných sektorů, tzn. klást důraz na projekty spojené s energetickou efektivností apod.,
- rozšířit okruh těch projektů, na které zásadně nepůjčuje, zatím tento seznam zahrnuje např. jadernou energetiku, tabákový průmysl či výrobu zbraní,
- sjednotit ekologická a sociální pravidla pro poskytování úvěrů v celé Skupině Světové banky. [22]

ZÁVĚR

Za šedesát let své existence prošla Světová banka několika etapami. Krátce po svém založení opustila myšlenku pomoci poválečné Evropě a nové pole působnosti našla v pomoci rozvojovým zemím.

Její politika vycházela z přesvědčení, že hlavní potřebou rozvojových zemí je co nejrychlejší dosažení ekonomického růstu. Toho mělo být dosaženo za přispění půjčeného kapitálu. Proexportně orientované hospodářství rozvojových států pak mělo vést k příjmům nutným ke splácení přijatých úvěrů. Světová banka tak začala poskytovat úvěry do oblastí jako energetika, infrastruktura, dodávky technologií apod. V tomto období naopak banka opomíjela obyvatelstvo těchto států. Investice do zdravotnictví, školství, výživy a dalších sociálních oblastí nebyly jejím hlavním tématem.

V sedmdesátých letech, kdy se pomalu začíná hroutit představa o rychlém ekonomickém růstu rozvojových zemí, dochází k určitému odklonu v politice Světové banky. V tomto období se začínají objevovat značné pochybnosti o úspěšnosti některých projektů. Za pomoci úvěrů Světové banky byly často financovány projekty ekonomicky neefektivní, které musely být dodatečně silně subvencovány. Dále vycházelo najevo, že projekty často vedly ke korupčnímu jednání, nebo že poskytnuté finance nebyly využity na původní účel. Světová banka v této dekádě začíná směřovat své úvěrové aktivity do zemědělství, které mělo v rozvojových zemích přeci jen větší tradici než průmyslová výroba. Tento odklon od původního zaměření také souvisí s lepším rozpoznáním skutečných potřeb rozvojového světa, kterými byly především výživa a zdravotní péče. Tento trend, kdy hlavní prioritou bylo zemědělství, udržovala Světová banka až do začátku devadesátých let.

Na přelomu 80. a 90. let vrcholí kritika Světové banky. Podle nevládních organizací neodpovídají výsledky rozvojových projektů vynakládaným prostředkům, projekty poškozují životní prostředí a banka není dostatečně odpovědná za výsledky svých aktivit.

Světová banka začíná daleko více diverzifikovat portfolio svých aktivit. Prioritou se stávají investice do lidského rozvoje (zdravotnictví, školství, budování sociálních sítí,

zrovnoprávnění obou pohlaví apod.). Dalšími důležitými tématy se stávají finanční sektor, vytváření institucí veřejného sektoru, právní řád apod. Světová banka nepřestává poskytovat úvěry na dopravní a energetické projekty, ale jejich schvalování předchází mnohem důkladnější analýza z hlediska dopadů na životní prostředí a život obyvatel, než tomu bylo v předcházejících letech.

Na konci minulého desetiletí vrcholily snahy Světové banky a ostatních rozvojových organizací o vypracování uceleného programu rozvojové pomoci. Výsledkem těchto snah, kterému předcházela řada konferencí v průběhu 90. let, je program nazvaný Rozvojové cíle tisíciletí, který byl schválen v září 2000 na půdě OSN.

Světová banka je jednou z vůdčích organizací světové rozvojové pomoci. I přes pokračující kritiku zaznamenala tato pomoc od poloviny 20. století značné úspěchy. Jedná se především o zpřístupnění zdravotní péče, školní docházky, zlepšení výživy, zrovnoprávnění pohlaví a další oblasti lidského rozvoje. Na druhé straně programy zaměřené na růst ekonomické výkonnosti a snižování chudoby mají jen částečné úspěchy. Světová banka sice pomohla do rozvojových zemí přivést zahraniční kapitál a vybudovat různá odvětví průmyslové výroby, ale celkový efekt na ekonomiky rozvojových zemí zatím nedosahuje potřebných výsledků. Pouze dva z šesti rozvojových regionů dosahují dlouhodobě citelného ekonomického růstu.

Světové banka učinila za poslední desetiletí určité kroky směrem k otevřenosti. Pozvolna se stává méně soběstřednou a zahájila dialog s veřejností. Banka by však v reformách neměla ustrnout. Rozhodovací proces uvnitř Světové banky by se měl více decentralizovat směrem k rozvojovým regionům. Změna organizace by měla vést k zefektivnění její činnosti. Dále by měla přehodnotit svou úvěrovou politiku směrem k bezúročným půjčkám a grantům (alespoň do neproduktivních oblastí jako zdravotnictví a školství), které by dále nezhoršovaly dlužnickou pozici rozvojových zemí. Větší podíl úvěrových prostředků banky by měl být poskytován přes IDA za nejvýhodnějších podmínek a nikoli jako doposud přes IBRD.

Pakliže Světová banka projde určitým obrodným procesem a podstoupí navrhované reformy, zůstane v dalších letech rozvojovou organizací, schopnou přispět k celosvětovému snížení chudoby.

SEZNAM LITERATURY

Knižní publikace

- [1] BAKULE, V. *Světové finance*. 1. vyd. Praha: Státní nakl. techn. lit, 1976.
- [2] CIHELKOVÁ, E., aj. *Světová ekonomika*. 1. vyd. Praha: ETC Publishing, 1997. ISBN 80-86006-48-4.
- [3] LIŠKA, V. a STAVÁREK, D. *Světové a regionální finanční instituce*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2003. ISBN: 80-86419-40-1.
- [4] MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6.
- [5] MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnové instituce*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1995.
- [6] MLÁDEK, J. *Mezinárodní finanční instituce Bretton - woodské*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo financí, 1946.
- [7] NĚMEČEK, E. *Mezinárodní měnový systém*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0081
- [8] PROCHÁZKA, P. *Mezinárodní bankovnictví*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1996. ISBN 80-902243-0-X.

Materiály Světové banky

- [9] *World Bank Annual Report 2000*. Washington, D.C.: The World bank, 2000. ISBN 0-8213-4549-4.
- [10] *World Bank Annual Report 2001*. Washington, D.C.: The World bank, 2001. ISBN 0-8213-4971-6.
- [11] *World Bank Annual Report 2002*. Washington, D.C.: The World bank, 2002. ISBN 0-8213-5157-5.
- [12] *World Bank Annual Report 2003*. Washington, D.C.: The World bank, 2003. ISBN 0-8213-5594-5.
- [13] *World Bank Atlas 2002*. Washington, D.C.: The World bank, 2002. ISBN 0-8213-5087-0.
- [14] *World Bank Atlas 2003*. Washington, D.C.: The World bank, 2003. ISBN 0-8213-5732-8.

Odborné statě

[15] *Bankovníctví: Měsíčník hospodářských novin*. Č. 1. Praha: Economia. 2004.
ISSN 1212-4273.

Internetové zdroje

- [16] *World bank* [online]. [2004, 2005]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/>
- [17] *Světová banka* [online]. [2004, 2005]. Dostupné z: <http://www.svetovabanka.cz/>
- [18] *Bankwatch* [online]. [2004, 2005]. Dostupné z: <http://www.bankwatch.org/>
- [19] *Rozvojovka* [online]. [2005]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/>
- [20] *Czechuna* [online]. [2005]. Dostupné z: <http://www.czechuna.cz/>
- [21] *Organizace spojených národů* [online]. [2005]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/>
- [22] *Ekolist* [online]. [2005]. Dostupné z: <http://www.ekolist.cz/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Nejvíce kritizované projekty Skupiny Světové banky

5

Příloha č. 1 - Nejvíce kritizované projekty Skupiny Světové banky

1947 Nizozemí získalo půjčku od Světové banky, v době, kdy potlačovalo pokusy Indonésie o získání nezávislosti.

1960 Washington, D.C. - Jako součást Světové banky vznikla Mezinárodní rozvojová asociace, s úkolem poskytovat nízké úročené úvěry nejchudším zemím světa. Stalo se tak přes námitky vlád zemí třetího světa, které požadovaly, aby instituce tohoto zaměření fungovala odděleně od Světové banky.

1964 Thajsko - Banka financovala stavbu hydroelektrárny Bhumibol, kvůli které byly násilně vystěhovány více než 3000 lidí. Do roku 1994 neobdrželi žádné kompenzace.

1964 Brazílie - Po vojenském převratu banka Brazílii až do poloviny sedmdesátých let každoročně půjčovala téměř půl miliardy dolarů. Předchozí demokraticky zvolené vládě půjčit odmítla.

1965 Jižní Afrika - Banka poskytla úvěr rasistickému režimu v Jižní Africe, navzdory nesouhlasu OSN, vyjádřenému v rezoluci, kterou při té příležitosti vydala.

1968 Indonésie - Banka začala poskytovat úvěry Suhartovu vojenskému režimu, který krvavým převratem svrhl civilní vládu a zavraždil asi 500 000 lidí.

1969 Indonésie - Banka začala financovat programy transmigrace. Celkem utratila více než půl miliardy dolarů, aby přestěhovala miliony lidí na odlehlé a méně osídlené indonéské ostrovy. Programy transmigrace přispěly k devastaci lesů a životního způsobu mnoha domorodých komunit a způsobily vážné ekologické škody.

1970 Washington, D.C. - Banka poprvé obdržela více peněz ve splátkách, než rozdělila na nové úvěry.

1972 Rumunsko - Režim N. Ceaucesca získal od banky velkorysý úvěr, jeho vládu banka opěvovala, že „vede rumunský lid k pokroku“. Do roku 1982 patřily půjčky pro Rumunsko mezi největší, které banka poskytovala. Celkem dosáhly sumy 2, 4 miliardy dolarů.

1973 Chile - Po svržení demokraticky zvolené vlády S. Allendeho, která s žádostí o úvěr u SB neuspěla, získal vydatnou finanční podporu Pinochetův režim, který se k moci dostal vojenským převratem.

1973 Rwanda - Banka poskytla dva úvěry – na zemědělské projekty a projekty na chov dobytka – vládě většinových Hutuů, která díky nim obsadila území menšinových Tutsiů a Himů. Přímo tak přispěla k dalšímu vyostření etnického konfliktu v zemi.

1974 Washington, D.C. - Pod tlakem amerického kongresu banka založila Oddělení pro hodnocení projektů, aby mohla zpětně kontrolovat jejich výsledky. První ředitel tohoto oddělení mnohokrát pohrozil rezignací na protest proti zásahům zaměstnanců do nezávislého hodnotícího procesu.

1976 Pákistán – Banka poskytla půjčku na stavbu přehrady Tarbeta, kvůli které ztratilo domov 300 000 lidí.

1978 Indie - Banka poskytla 451 milionů dolarů na výstavbu komplexu přehrad Upper Krishna, kvůli kterým bylo v jednom z nejchudších regionů Indie násilně vystěhováno kolem 220 000 lidí. Příjmy prvních 100 000 vysídlelců klesly podle odhadů na polovinu.

1979 Turecko - Banka poskytla první úvěr na Programy strukturálních úprav.

1979 Argentina - Banka poskytla první ze tří úvěrů na stavbu hydroelektrárny Yacyretá na řece Paraná mezi Argentinou a Paraguají, v celkové výši jedné miliardy dolarů. V obou zemích v té době vládly diktátorské režimy, které první část úvěru utratily ještě před tím, než stavba začala. Trvala 15 let, 50 000 lidí bylo násilně přesídleno a kvůli rozsáhlému uplácení v průběhu výstavby, argentinský prezident Menem Yacyretu nazval „pomníkem korupce“.

1979 Filipíny - Banka tiše upustila od projektu výstavby čtyř hydroelektráren na řece Chico, která by způsobila vysídlení 100 000 lidí z kmenů Bontok a Kalinga. Militantní postupy posuzovatelských týmů projektu vůči občanům, masové protesty a akty občanské neposlušnosti postižených lidí, kteří si lehali před buldozery, vedly ministerského předsedu Viratu ke konstatování, že „Jedna z původních čtyř přehrad... nebude vybudována, neboť lidé jsou proti“. Banka byla pod tlakem přinucena k internímu posouzení své politiky vůči kmenům ohroženým rozvojem.

1980 Washington, D.C. - Banka vydala svou první politiku o nuceném přesídlování. V politice je formulován požadavek, aby půjčující země připravovaly přesídlovací plány způsobem, který by zajistil ekonomické odškodnění dotčených obyvatel.

1981 Brazílie - Banka půjčila v rámci projektu Polonoreste na výstavbu silnic přes amazonský prales. Projekt vedl k masivnímu odlesňování a vymírání amazonských kmenů.

1981 Brazílie - Mezinárodní finanční korporace svěřila 8 milionů dolarů společnosti Cobrape, ve které drží podíl, na projekt zavlažování rýžových polí. Od počátku roku 1984 se rodiny stovky drobných farmářů bránily donucovacím a soudním pokusům vystřadit je z jejich půdy. V roce 1987 se jim podařilo přimět státního zástupce, aby společnost obvinil z trestných činů, za to, že na farmáře poslala ozbrojence, kteří na ně útočili, ničili jejich majetek a pole, a nutili je k podpisu prohlášení, kterým se zříkají práv na svou půdu. V roce 1986 nevládní organizace Comissao Pastoral Da Terra Mezinárodní finanční korporaci (IFC) seznámila s pokračujícím porušováním lidských práv, ale IFC nikdy nekontaktovala ani žalobce, ani oběti. V roce 1992, poté, co do něj investovala 4 miliony dolarů, od projektu upustila.

1982 Mexiko - Začíná dlužní krize zatěžující Mexičany dodnes. Krize vedla k tomu, že se banka a fond staly globálními výběrčími dluhů pro západní vlády a soukromé banky.

1983 USA - Dvěma dny slyšení v Kongresu začala kampaň nevládních organizací o zodpovědnosti banky za sociální a ekologické dopady jejích aktivit. Od roku 1990 ve většině dárcovských zemí začaly nevládní organizace spolupracovat s kolegy ze zemí, do kterých úvěry směřují. Společně lobbují u donorských zemí i banky za zásadní reformy instituce.

1985 Indie - Banka financovala přehradu Sardar Sarovar v údolí řeky Narmady, kvůli níž by své domovy ztratilo přes 200 000 lidí. Lidé v Indii i po celém světě vyjadřovali nesouhlas s projektem na masových demonstracích. Několik let trvaly také soudní procesy a demonstrace, nakonec přinesly první nezávislé posouzení projektu banky. Interní Morseova komise v roce 1992 konstatovala, že porušování pravidel SB u projektu je spíše pravidlem, než výjimkou. Po několika dalších letech banka od projektu odstoupila, avšak Indie téměř hotovou stavbu dokončila.

1985 Bolívie - Prudký nárůst cen potravin a benzínu, požadovaný v programu strukturálních úprav, který navrhla a financovala banka a fond, vyústily v patnáctidenní stávky a nepokoje.

1986 Zambie - Povstání v městečkách horníků z měděných dolů, kvůli 120-ti procentnímu nárůstu cen základních potravin. Prezident Kaunda označil podmínky programu strukturálních reforem pro udělení úvěru, tak jak je formulovala banka a fond, za nepřijatelné.

1986 Brazílie - Půjčka pro sektor energetiky ve výši 500 milionů dolarů posloužila k dokončení přehrad, které zatopily nedotčené amazonské deštné pralesy.

1989 Venezuela - Více než 300 lidí bylo zabito během nepokojů, které následovaly po prudkém zvýšení cen paliv a veřejné dopravy. Nárůst cen způsobila ekonomická opatření, učiněná s cílem uspokojit podmínky banky a fondu pro udělení půjčky v rámci programu strukturálních úprav.

1990 po celém světě - Ačkoli četné interní studie prokázaly, že nejlevnějším způsobem získávání energie je efektivita při její výrobě, bylo v letech 1980-90 na energetické programy zvyšování efektivity a úspory určeno jen 1% úvěrů. Více než 35 miliard dolarů banka investovala do vodních projektů, z toho jen 0,4 % na zavlažování v malém měřítku 2,3 % na úspory. Studie Fordovy nadace uvedla, že „přes rozšířený poznatek, že malé projekty dokáží uspokojit potřeby lidí s menšími náklady banka propadla gigantismu. “

1990 Čína - Osm měsíců po masakru na Náměstí Tchien-an-men banka komunistickému režimu opět půjčila peníze.

1991 Thajsko - Banka poskytla první část půjčky na výstavbu přehrady Pak Mun, která destabilizovala ekosystém řeky Mekong, a to přes masivní protesty veřejnosti.

1991 Lesotho - Banka poskytla 110 milionů dolarů na vodní projekt na Lesothské vysočině, přestože zaplaví významná archeologická naleziště, vytlačí z půdy chudé pastevce a farmáře a poškodí živočišné a rostlinné druhy, kterým hrozí vyhubení. Proti projektu, který odkloní zdroje vody do Jižní Afriky se důrazně stavějí místní obyvatelé.

1991 Indie - Banka a Mezinárodní finanční korporace půjčily více než 200 milionů dolarů na výstavbu termální elektrárny, která má stát na tradičním území původních obyvatel. Místní občanské skupiny podaly na společnost stížnost u Nejvyššího soudu v Bombaji a u indického Ústavního soudu.

1992 Washington, D.C. - Hlavní ekonom banky podpořil v interním memorandu export průmyslů produkujících znečištění do „zemí Jihu s ohromnou kapacitou pojmout znečištění, jako rozumný způsob, jak vytvořit více průmyslového rozvoje a současně sejmut břemeno znečištění ze zemí Severu."

1992 Chile - Mezinárodní finanční korporace schválila finanční podporu přehrady Pangue na řece Bio Bio ve výši 124, 9 milionu dolarů. Podporu vyjádřila poté, co proti záměru již dva roky protestovala místní i mezinárodní veřejnost. V roce 1993 se na shromáždění sedmi pečuańských komunit proti výstavbě přehrady postavilo více než 2000 lidí, ve snaze „ubránit identitu a půdu původních obyvatel Chile". Inspekční panel Světové banky v roce 1995 odmítl projekt prošetřit s odůvodněním, že nemá pravomoc zkoumat projekty Mezinárodní finanční korporace.

1993 po celém světě - Interní hodnocení banky označilo 37% všech projektů vzhledem k jejím vlastním finančním standardům za neuspokojivé. Zjistilo také, že nebylo splněno 78% všech podmínek spojených s poskytováním úvěrů. Další interní zpráva konstatovala, že kvůli projektům, na kterých se banka podílela v roce 1992 podílela, byly nuceně přesídleny dva miliony lidí.

1993 Čína - Přes pokračující porušování lidských práv obdržela v jednom roce rekordní částku 3,17 miliard dolarů.

1994 Indie - Vzhledem k pokračujícím protestům v údolí řeky Narmada i po celém světě, banka na žádost Indie ustoupila od projektu přehrady Sardar Sarovar, čímž potvrdila závěry Morseovy komise. Potvrdila, že tam v souvislosti s přesídlovací politikou banky docházelo k „nepopíratelnému porušování lidských práv". Indická vláda i vláda státu, ve kterém se přehrada nachází, opakovaně politiku přesídlování a závazky vyplývající z poskytnutí úvěru napadly.

1993 Washington, D.C. - Banka konečně souhlasila s ustavením Nezávislého inspekčního panelu, který má pravomoc prověřovat stížnosti lidí a komunit, nepříznivě dotčených projekty, u kterých banka nezajistila dodržování svých předpisů a politik.

1994 po celém světě - Ze šesti tisíc úvěrů, jejichž návrhy od roku 1947 předložil management banky, výkonní ředitelé ani jeden nezamítli.

1995 Papua-Nová Guinea - Strukturální programy banky a fondu způsobily nepokoje, které vyústily do incidentů, v nichž byli zastřeleni tři lidé. Cílem strukturálních reforem je ještě více otevřít ekonomiku Papui pro těžbu surovin nadnárodním společnostem.

1995 Washington, D.C. - MMF konečně ustavil nezávislé oddělení pro sledování hodnocení ekonomických podmínek v členských zemích. Stalo se tak poté, co Whittomova zpráva kritizovala selhání fondu při předpovídání krize mexické pesety v roce 1994. Původní hodnocení zahrnovalo varování před blížící se krizí, ale mexická vláda přesvědčila představitele MMF, aby svou analýzu zmírnili. Světová banka a Inter-Americká rozvojová skupina, mezitím poskytly přes dvě miliardy dolarů na pomoc soukromým mexickým bankám.

1995 Nepál - Banka souhlasila s odstoupením od financování přehrady Arun, poté, co projekt zkoumal na podnět nepálských občanských sdružení Nezávislý inspekční panel. Prezident banky konstatoval, že přehrada Arun není typem přehrady, kterou Nepál nejvíce potřebuje a slíbil financovat alternativní projekty, které prosazují nevládní organizace.

1996 Paraguay - Inspekční panel Světové banky potvrdil, že banka porušovala vlastní podmínky poskytování úvěrů a souhlasila s napuštěním přehrady Yacyreta, aniž by bylo dokončeno vysídlování obyvatel.

1998 Nová Guinea - Banka podpořila těžbu zlata firmou Rio Tinto na ostrově Lihir. Přes 400 miliónů tun hlušiny a toxických kalů, zejm. odpadů z kyanidového loužení se bude ukládat přímo do moře.

1999 Tibet - Banka finančně podpořila projekt přesídlení 70 000 Číňanů do oblasti tradičně obývané Tibeťany. Ani po vlastním negativním hodnocení svého podílu na projektu nebyla schopna svou účast přehodnotit. Žádost o podporu projektu nakonec v červenci 2000 stáhla sama Čína.

2000 Čad/Kamerun - Banka udělila půjčku na těžbu ropy v Čadu a výstavbu ropovodu přes Kamerun konsorciu ropných společností (mj. Chevron a ExxonMobil) a vlád i za cenu drastického porušování lidských práv a dopadu na ekosystémy.

zdroj: www.bankwatch.org